

**Фарзандларимизга
нафақат ишонч
билдириш, балки уларга
ўзини амалда намоён
этиши учун майдонни
кенгайтириш керак.**

Ислом КАРИМОВ

O'ZBEKISTON
RESPUBLIKASI
MILLIY KITOB PALATASI

Ma'rifat

ENLIGHTENMENT * XALQ ZIYOLILARI GAZETASI * معرفت

1931-yildan chiqa boshlagan 2010-yil 17-iyul, shanba № 56 (8289) ISSN 2010-6416

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI VAZIRLAR MAҲKAMASINING MAJLISI TЎFRISIDA AXBOROT

2010 йил 16 июлда Вазирлар Маҳкамасининг мажлиси бўлиб ўтди. Мажлисида жорий йилнинг биринчи ярим йиллигида республикани ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари муҳокама этилди ва Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов томонидан 2010 йил 29 январда республика Ҳукуматининг мажлисида белгилаб берилган 2010 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш дастурининг энг муҳим устувор вазифалари амалга оширилишини сўзсиз таъминлашга доир кўшимча чора-тадбирлар ишлаб чиқилди.

Мажлисида мамлакат иқтисодиётини ислох қилиш ва модернизациялашни, ундаги таркибий қайта ўзгартиришларни давом эттириш ва чуқурлаштириш, 2009-2012 йилларга мўлжалланган Инқирозга қарши чоралар дастурини амалга

ошириш ҳамда шу асосда иқтисодиёт ўсишининг юқори ва барқарор суръатларини, унинг макроиқтисодий мутаносиблигини таъминлаш ва самарадорлигини юксалтириш бўйича амалга оширилаётган чора-тадбирларнинг натижалари ҳар томонлама кўриб чиқилди ва чуқур таҳлил қилинди.

Мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш дастурининг энг муҳим устувор вазифаларини, шу жумладан, иқтисодиёт тармоқлари ва соҳаларини модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан қайта жиҳозлаш бўйича дастурий чора-тадбирларни сўзсиз амалга ошириш юзасидан кўрилаётган тадбирлар 2010 йилнинг биринчи ярим йиллигида ялпи ички маҳсулотнинг 8,0 фоизга, саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш ҳажмининг 8,0 фоизга, истеъмол товарлари иш-

лаб чиқариш ҳажмининг 11,8 фоизга, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштириш ҳажмининг 6,9 фоизга, қурилиш ишлари ҳажмининг 11,5 фоизга, чакана товар айланмаси ҳажмининг 10,3 фоизга, кўрсатилган хизматлар ҳажмининг 10,9 фоизга ўсишини таъминланганлиги қайд этилди. Давлат бюджети ялпи ички маҳсулотга нисбатан 0,2 фоиз миқдордаги профицит билан ижро этилди, инфляция даражаси прогноз кўрсаткичларидан ортиқ бўлмади.

Кун тартибидоги масалаларни муҳокама қилиш давомида иқтисодиёт тармоқлари ва соҳаларининг экспорт салоҳиятини ошириш юзасидан кўрилаётган чора-тадбирларнинг самарадорлигини таҳлил қилишга алоҳида эътибор берилди. Экспорт қилувчиларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ва янги сотиш бозорларига фаол кириб бориш ҳисоби-

га экспорт ҳажмининг 14,3 фоизга ўсиши таъминланганлиги ҳамда ташқи савдо айланмасининг сезиларли миқдордаги ижобий салдосига эришилганлиги қайд этилди. Мамлакатимиз ишлаб чиқарувчилари томонидан ҳисобот даврида жаҳоннинг 139 мамлакатига, шу жумладан, 26 янги мамлакатга товарлар ва хизматлар экспорт қилинди.

Ушбу масала бўйича вазирликлар, идоралар, хўжалик бирлашмалари ва корхоналар раҳбарлари олдида экспорт маҳсулотлари (ишлар, хизматлар)нинг турларини янада кенгайтириш ва ҳажмини кўпайтириш, ташқи савдо инфратузилмасини ривожлантириш, сотишнинг аънавий йўналишларида мавқени мустаҳкамлаш ва янги хорижий бозорларни ўзлаштириш юзасидан аниқ вазифалар қўйилди.

Мажлисида Инқирозга

қарши чоралар дастури доирасида иқтисодий ўсишнинг мақсадли параметрларига мувофиқ иқтисодиёт тармоқларини барқарор кредитлаш учун кредит ресурсларининг узоқ муддатли манбаларини жалб этиш, банкларнинг капиталлашувини ошириш ва уларнинг инвестиция фаоллигини кенгайтириш бўйича қабул қилинган Ҳукумат қарорларининг бажарилиши батафсил кўриб чиқилди.

Қайд этилдики, кўрилаётган чора-тадбирлар натижасида аҳоли омонатлари ҳажми йил бошидагига нисбатан 41,8 фоизга ўсди, банкларнинг ресурс базаси сезиларли даражада мустаҳкамланди, бу эса кредит қўйилмалари 30,3 фоизга ўсишини таъминлаш имконини берди. Ҳисобот даврида ўзлаштирилган инвестиция кредитлари ҳажми 2,3 баравар кўпайди.

(Давоми 2-бетда.)

Истиқдолнинг илк кунлариданоқ Президентимиз ташаббуси билан фарзандларимиз камолини ўйлаб амалга оширилаётган таълим-тарбия тизимидаги кенг кўламли ислохотлар ўз самараларини бераяпти. Бу тизимда рўй бераётган улкан ўзгаришлар нафақат ўзимизда, балки халқаро миқёсда ҳам тан олинди, эътироф этилаётгани барчамизга қувонч бахш этаётир. Жорий йилнинг 2—14 июль кунлари Қозоғистон Республикасининг Остона шаҳрида ўтказилган 51-Халқаро математика олимпиадасида ҳам ўқувчи-ёшларимизнинг зафар кучгани ана шу ғамхўрликларга нисбатан ёшларимизнинг муносиб жавоби бўлди, десақ янглишмаймиз.

Таъкидлаш жоизки, халқаро математика фан олимпиадаси дунёда энг нуфузли олимпиадалардан бири ҳисобланади. Мазкур олимпиадада ҳар бир тақлиф қилинган давлатдан 6 нафар ўқувчидан иборат жамоа иштирок этди.

(Давоми 3-бетда.)

ЁШ МАТЕМАТИКЛАРНИНГ УЛКАН МУВАФФАҚИЯТЛАРИ

Barkamol avlod — mamlakat kelajagi

GAZETANI
VARAKLAGANDA:

**УСТОЗ —
ШОГИРД
МАКТАБИ**

**ТАЪТИЛНИ
КАНДАЙ
ЎТКАЗАЯП-
СИЗ?**

**ОИЛАВИЙ
МУҲИТ
ТАРБИЯДА
ТАЪСИРЧАН
ОМИЛ**

**НАЙ
ИККИНЧИ
МАҚОЛА**

**ЭКОЛОГИК
ҲАЛОКАТ:
унинг оқибатлари
даражаси
қандай?**

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ МАЖЛИСИ ТЎҒРИСИДА АХБОРОТ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Тижорат банклари раҳбарларининг ҳисоботларида банкларнинг ресурс базасини янада мустаҳкамлаш ва иқтисодиётнинг реал сектори корхоналарини, айниқса, янги замонавий ишлаб чиқаришларни ташкил этиш, ишлаб турган корхоналарни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан янгилаш бўйича инвестиция лойиҳаларини амалга ошираётган корхоналарни, шу жумладан, банкларнинг балансларига берилган банкрот корхоналар негиздаги лойиҳаларни кредитлаш орқали қўллаб-қувватлашни кенгайтиришга доир қўшимча чора-тадбирларга алоҳида эътибор қаратилди.

Мажлисда ижтимоий, транспорт ва муҳандислик-коммуникация инфратузилмасини ривожлантириш лойиҳалари амалга оширилиши, қишлоқ жойларда намунавий лойиҳалар бўйича уй-жойлар қурилиши батафсил кўриб чиқилди.

Қишлоқ аҳоли пунктларида жойлашган 223та ер массивида намунавий лойиҳалар бўйича 6800 та уй қурилиши амалга оширилиб, уларнинг 2010 йил учинчи чорақда фойдаланишга топширилиши мўлжалланмоқда, янги қишлоқ турар-жой массивларига туташ 213,9 км. узунликдаги ташқи муҳандислик тармоқлари ва коммуникацияларини қуриш тугалланди. Ҳисобот даврида қурилиш ва пардозлаш материаллари ишлаб чиқарувчи 116та янги корхона, шу жумладан, 25та гишт

ишлаб чиқарувчи корхона ишга туширилди.

«Қишлоқ қурилиш банк» акциядорлик-тижорат банки, «Қишлоқ қурилиш инвест» инжиниринг компаниясига «Давархитектқурилиш» кўмитаси, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ҳокимликлари билан биргаликда 2011 йилда қишлоқ жойларда янги намунавий лойиҳалар бўйича яқка тартибда уй-жой қуриш дастури лойиҳасини ишлаб чиқиш ва Вазирлар Маҳкамасига киритиш топширилди.

Халқаро ва давлат аҳамиятига эга умумий фойдаланиладиган автомобиль йўлларни қуриш ва таъмирлаш дастурини бажариш доирасида, шу жумладан, Ўзбекистон миллий автомагистрални участкаларини қуриш объектларида 190,6 млрд. сўм ёки 2009 йилнинг биринчи ярим йиллигидагига нисбатан 1,8 баравар кўп маблағ ўзлаштирилди, йўлбўйи инфратузилмаси ва сервис объектлари қурилмоқда ва фойдаланишга топширилмоқда. 2010 йилнинг биринчи ярим йиллигида Навоий шаҳрининг халқаро аэропорти орқали юк ва йўловчи ташиш ҳажми 22 фоизга ўсди, «Ангрен» логистика маркази ўз фаолиятини бошлади.

Мажлисининг кун тартиби доирасида нақд пул айланишини янада такомиллаштириш, нақд пул тушумини банк кассаларига тўлиқ тушишини таъминлаш ва пластик карточкалар асосида нақд пулсиз ҳисоб-китоблар тизимини кенгайтириш бўйича комплекс чора-

тадбирларнинг амалга оширилиши муҳокама қилинди. Нақд пулсиз ҳисоб-китоблар тизимини янада ривожлантириш доирасида чиқарилган пластик карточкалар ва ўрнатилган терминаллар сони 2009 йилнинг шу даврига нисбатан мос равишда 38,7 фоизга ва 66,5 фоизга ошди, шунга мувофиқ пластик карточкалар орқали нақд пулсиз тўловлар ҳажми 2,7 баравар ошди.

Мажлис иштирокчилари томонидан нақд пулсиз муомалани кенгайтириш ҳамда пул маблағларининг банкдан ташқари айланиши сабабларини бартараф этишга йўналтирилган қўшимча чора-тадбирлар кўриш муҳимлиги қайд этилди.

Мажлисда иқтисодиётнинг базавий тармоқлари, хўжалик бирлашмалари ва йирик корхоналарнинг барқарор ишлашини, молиявий мустаҳкамлигини ва рақобатбардошлигини таъминлаш, ишлаб чиқариш дастурларини сўзсиз бажариш, ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан қайта жиҳозлаш, маҳаллийлаштириш бўйича инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш юзасидан кўрилатган чора-тадбирларнинг натижадорлиги ҳар томонлама кўриб чиқилди.

Фаол инвестиция сиёсатининг давом эттирилиши 7,1 трлн сўм миқдоридagi инвестицияларни ўзлаштиришни, шу жумладан, тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни ўтган йилнинг биринчи ярим йиллигидагига нисбатан 1,3 баравар

кўп ўзлаштиришни таъминлаганлиги қайд этилди. Ишлаб чиқаришни техник модернизациялаш бўйича 108 та лойиҳани амалга ошириш тугалланди, шунингдек, 529та ишлаб чиқариш объекти фойдаланишга топширилди.

Иқтисодиётнинг айрим тармоқлари фаолиятини танқидий таҳлил қилиш давомида ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник қайта жиҳозлаш ва диверсификациялашга доир дастурий чора-тадбирлар бажарилишини сўзсиз таъминлашга доир аниқ вазифалар кўйилди.

Тармоқларнинг рақобатбардошлиги даражасини янада ошириш мақсадида Иқтисодиёт вазирлиги, Молия вазирлиги, Ўзбекистон Республикаси тикланиш ва тараққиёт жамғармаси, «Ўзбекэнерго» давлат-акциядорлик компанияси, «Ўзбекнефтегаз» миллий холдинг компаниясига иқтисодиёт тармоқларида энергия сифимини қисқартириш ва энергияни тежаш тизимини жорий этиш бўйича ўрта муддатли истиқболга мўлжалланган қўшимча чора-тадбирлар дастурини ишлаб чиқиш топширилди.

Мажлисда 2010 йилда янги иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастури бажарилишини, шунингдек, умумтаълим мактабларининг 9-синфлари битирувчиларини касб-хунар коллежлари ва академик лицейларга тўлиқ қабул қилишни таъминлаш, ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасалари битирувчи-

рини ишга жойлаштириш ишларининг натижадорлигини муҳокама қилишга алоҳида эътибор қаратилди. Аниқ мақсадларга йўналтирилган чора-тадбирлар кўрилиши натижасида 2010 йилнинг биринчи ярим йиллигида 509 мингтадан ортиқ иш ўрни, шу жумладан, қишлоқ жойларда 350 мингдан ортиқ иш ўрни ташкил этиш таъминланганлиги қайд этилди.

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар, туманлар ва шаҳарлар ҳокимликлари, вазирликлар, идоралар раҳбарлари олдида, биринчи навбатда, ташкил этилаётган иш ўринлари сонини кўпайтириш, уларнинг барқарор ишлашини таъминлаш, шунингдек, касб-хунар коллежлари ва академик лицейлар битирувчиларини, айниқса, қишлоқ жойлардаги битирувчиларни ишга жойлаштириш ҳисобига аҳоли бандлиги ва даромадларини янада оширишга қаратилган қўшимча чора-тадбирлар кўриш бўйича аниқ вазифалар кўйилди.

Республика Ҳукумати мажлисига киритилган масалаларни муҳокама қилиш якунлари бўйича тегишли қарорлар қабул қилинди, уларда 2010 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг энг муҳим устувор вазифалари амалга оширилишини сўзсиз таъминлаш юзасидан аниқ чора-тадбирлар белгиланди.

(ЎЗА)

Истеъдодли ва фаол ёшларни, турли кўрик-танловлар, фан олимпиадалари ғолибларини қўллаб-қувватлаш мақсадида Қашқадарё вилоятининг Шахрисабз туманидаги «Лочин» дам олиш масканида «Келажак овози-2010» ёшлар ёзги ўқув оромгоҳи ташкил этилди.

Тадбир дастуридан бизнес, психология, музокара олиб бориш амалиёти, ўзаро мулоқот ва оммавий чиқишлар, замонавий ахборот-коммуникация технологиялари, жамоларни шакллантириш ва бир мақсад сари жиҳтлаштириш, муаммоларни ҳал этишнинг энг мақбул усулларини ривожлантириш, ёшларни ишга жойлаштириш, билим ва кўникмаларини оширишнинг самарали амалиёти, замонавий молия тизими, замонавий журналистика асослари, менежмент ва бошқа мавзуларда ўқув машгулотлари ўрин олган. Шунингдек, тренинглар, ахборот-семинарлар, интерактив ва кўнгилочар ўйинлар, спорт мусобақалари ўтказилади. Ёшлар «Менинг шахрим», «Нима? қачон? қаерда?» каби қизиқарли танловларда иштирок этадилар.

Шомурод ШАРОПОВ (ЎЗА)
олган сурат.

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Биринчи марта ушбу олимпиада 1959 йили Руминияда ўтказилган бўлиб, унда 7 мамлакатдан ўқувчилар иштирок этган бўлса, 2010 йилдаги 51-Халқаро математика фан олимпиадасида 96 мамлакатдан 517 нафар ўқувчи қатнашди. Ўзбекистон Республикаси ўқувчилар жамоаси мазкур олимпиадада 1997 йилдан буён қатнашиб келаётган. 1997—2009 йилларда ўқувчиларимиз 4та кумуш ва 20та бронза медали ҳамда 19та рағбатланттирувчи диплом соҳиби бўлгани эса ёшларимизнинг тенглари ичра тенг бўлиб юртимиз шарафини муносиб ҳимоя қилиб келаётганини аниқлатади.

Белгиланган тартибга кўра олимпиада қатнашчиларига 2 кун давомида 6та масала берилди (ҳар куни 3 масаладан). Ҳар бир масала халқаро ҳакамлар ҳайъати томонидан 7 балл билан баҳолашиб берилди.

Энг қувонарлиси, бу йилги олимпиадада иштирок этган 6 нафар ўқувчи — Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти қошидаги 1-академик лицей ўқувчилари — Умидахон Жўраева, Иброҳимбек Ақромов, Жаъфар Абдурахимов, Зариф Иброҳимов, шунингдек,

Barkamol avlod — mamlakat kelajagi

республикаимиз терма жамоаси йирик натижага эришганини эшитиб, росалар қувонди. Тақдирлаш маросимида отамуносиб ҳимоя қилишди, — дейди жамоа раҳбари, Тошкент вилояти давлат педагогика институти математика

ЁШ МАТЕМАТИКЛАРНИНГ УЛКАН МУВАФФАҚИЯТИ

Бухоро вилояти Қорақўл туманидаги 52-иқтидорли болалар мактаб-интернатининг 11-синф ўқувчиси Азизхон Назаров, Сирдарё вилояти Боёвут енгил саноат касб-ҳунар коллежининг 3-курс ўқувчиси Жасурбек Баҳромовнинг ечган масалалари юқори баҳоланди ва улар халқаро олимпиадада 4та кумуш, 1та бронза ва 1та рағбатланттирувчи дипломни қўлга киритдилар.

Куни кеча Тошкент Халқаро аэропортида 51-халқаро математика олимпиадаси иштирокчилари Ўрта махсус, касб-ҳунар таълими маркази, Халқ таълими вазирлиги мутасаддилари, ОАВ ходимлари, ота-оналар, жамоатчилик вакиллари томонидан тантанали кутиб олинди. Аэропортда ўқувчи-ёшларимизни интизорлик билан кутиб турар эканмиз, олимпиада иштирокчиларининг зукко ва билимдонлигига барча яна ва яна тан бераётганига, бунда ҳукуматимиз томонидан фарзандларимизнинг ҳеч кимдан кам бўлмай баркамол вояга етиши йўлида амалга оширилган беқийс имкониятлар омил бўлаётгани иқдорларда бот-бот тақдорларни кўришди. Бу — жамланасак, катта мусобақаларга жиддий тайёрланган, теран фикрласак, албатта, голиб бўламан деган маънони аниқлаётган эди.

Ана шу ҳаяжонли дақиқаларда олимпиада қатнашчиларини кутиб олишга чиққанлар табриклар, эзгу тилақларини билдирди. Шундан сўнг иштирокчилар билан мулоқотлар бошланиб кетди.

— Халқаро математика фан олимпиадасида ҳар бир иштирокчи голиблик шохсупасига кўтарилишга ҳаракат қилишди, — дейди олимпиаданинг кумуш медали совриндори Умидахон Жўраева. — Биз ҳам мамлакатимиз шаънини юқорига кўтариш ҳамда устозларимиз ишончини оқлаш мақсадида бор билим ва имкониятларимизни ишга солидик. Беллашув якунида

онам, устозларим кўз олдимга бирмабир кела бошлади. Бундай муваффақиятга эришимизда юртимизда биз ёшларга яратиб берилган имкониятлар ҳамда шунга ҳар доим муносиб бўлишга ундаб, йўл-йўриқ кўрсатиб келаётган устозларимизнинг хизматлари ниҳоятда катта. Мен уларга чин дилдан раҳмат айтаман.

— Ўғлим Азизхон Назаров халқаро мусобақада голиб бўлганидан кўксим осмон қадар юксалди, — дейди Мавжуда Нуриллаева. — Ўзим физика фани ўқитувчиси бўлганим учун бу ютуқлар жуда катта меҳнат эвазига келганини яхши англаб турибман. Шу боис Қорақўл туманидаги 52-иқтидорли болалар мактаб-интернати директори Тўхтамурад Жумаев, математика фани ўқитувчилари Гулнора Жумаева, Голиб Жумагулов, Жаҳонгир Жумаев ҳамда шу мактабни битириб, жаҳон миқёсига чиққан ўқувчилар Ўткиржон Болтаев, Жасур Қўчқоровга миннатдорлик билдираман. Чунки улар ўғлимнинг чуқур билимга эга бўлиши учун сидқидилдан меҳнат қилишди.

— Халқаро олимпиадада биринчи бор қатнашганим боис, менда қаттиқ ҳаяжон бор эди, — дейди Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти қошидаги 1-академик лицейнинг 3-курс ўқувчиси Иброҳимбек Ақромов. — Шундай бўлса-да, бизга юклатилган масъулиятни англаган ҳолда мавжуд билимларимни ишга солидим. Шу аснода ёшлар — келажагимиз, деб бизга кўрсатаётган эътибори, ғамхўрлиги учун Президентимиз Ислам Каримовга ташаккуримни изҳор этаман. Очиги, интеллектуал ёшларнинг нуфузли беллашуви ҳамда бошқа мамлакатлар ёшлари билан бўлган мулоқотларда чуқур таассуротларга эга бўлдим. Бизни бутун куч-қувватини ишга солиб, ўқитгани учун устозларим — Жамшид Расулов, Шерзод Дўстов, Ором Норқуловга ҳам таъзим қиламан.

— Жаҳоннинг билимдон ўқувчилари қатнашган халқаро олимпиадада бизнинг ўғил-қизларимиз юқори натижаларга эришиб, она-юрт шаънини

ва физика факультети декани, доцент Шухрат Исмоилов. — Улар беллашувга узоқ ва жиддий тайёргарлик кўришди. Шу сабабли хорижлик тенгдошларидан бўш келишмади. Қисқаси, мамлакатимизда ёшларнинг баркамол вояга етиши йўлида ҳукуматимиз томонидан таълим соҳасига қаратилаётган эътибор ва ғамхўрликлар ўз меваларини берапти.

Кеча халқаро олимпиадада зафар кучган ўқувчи-ёшларни Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазири Баҳодир Ходиев қабул қилди. Вазир голибларни қутлар экан, мамлакатимизда таълимга берилаётган эътибор, ёшларга яратилаётган шарт-шароитлар тўғрисида батафсил гапирди. Бу муваффақият давлатимиз томонидан берилаётган эътиборга ўзига хос жавоб сифатида қабул қилинишини таъкидлади. Шунингдек, голиб ўқувчилар ва уларнинг устозлари шаънига илиқ фикрлар билдириб, бундан кейин ҳам юртга муносиб фарзандлар бўлишини тилашди.

Мукофотланганлар номидан сўзга чиққан Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти қошидаги 1-академик лицейнинг 3-курс ўқувчиси Умидахон Жўраева, жамоа раҳбари Шухрат Исмоилов ва бошқалар юртимизда ёшларимизнинг илм-фан чўққиларини забт этишларида яратилаётган имкониятлар учун Юртбошимизга миннатдорчилик билдириб, бу ютуқ Баркамол авлод йилига ўзига хос тўхфа бўлгани, келажақда таълимни юксалтиришга бутун куч ва имкониятларини сарфлаяжани изҳор этдилар.

Қабул якунида математика фани бўйича 51-Халқаро олимпиада иштирокчилари, жамоа раҳбарлари ва устозларга вазирлик томонидан эсдалик совғалари топширилди.

Курбонбой МАТҚУРБОНОВ,
"Ma'rifat" муҳбири

Владимир ГРАНКИН
олган суратлар.

БУНЁДКОР ЁШЛАР

уларнинг бўш вақти бўлмайди

«Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати ташаббуси билан ёшларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш, ёшларни вақтинчалик иш билан таъминлаш, талабаларнинг ёзги таътил давомидаги бўш вақтларини фойдали меҳнат билан банд қилиш мақсадида «Бунёдкор» ёшлар меҳнати ҳаракати лойиҳасига қўл урилди.

Ёшлар лойиҳа доирасида юртимизда кечаётган бунёдкорлик ишларида қатнашиши, ўз мутахассислиги бўйича маълум амалиётни ўташи, дўстлар ортириши мумкин, энг асосийси, бирон ҳаётий эҳтиёжини қоплаш учун маълум миқдордаги маблаққа эга бўлади.

Таъкидлаш ўринлики, 2007 йилдан буён Тошкент темир йўл муҳандислари институти «Камолот» ЁИХ бошланғич ташкилоти томонидан анъанавий равишда «Бунёдкор ёш темирйўлчи» талабалар меҳнат отряди ташкиллаштириб келинмоқда. Ушбу отряд дастлаб Тошгузар — Бойсун — Қумқўрғон темир йўл линияси қурилишида, 2008 йили 1200 ўринга мўлжалланган Тошкент темир йўл транспорти касб-ҳунар коллежининг янги биноси қурилишида, 2009 йили «Локомотив» футбол клуби спорт мажмуаси қурилиши ва Тошкент темир йўл транспорти касб-ҳунар коллежи ўқувчилари турар жойини капитал таъмирлашда иштирок этишди. Жорий йилда ҳам бу ташаббус қўллаб-қувватланди.

Куни кеча институтнинг 80 нафар талабаларини бунёдкорлик ишларига кузатиш маросими бўлиб ўтди. Бу йилги «Бунёдкор ёш темирйўлчи-2010» талабалар меҳнат гуруҳлари 3 йўналишда ишга жалб қилинадиган бўлди. Чунончи, улардан 30 нафари «Локомотив» футбол клуби спорт мажмуаси қурилишига, 30 нафар ёшлар Тошкент ва Сирдарё вилоятлари ўртасидаги тезювар поезд линиясига ва 20 нафари эса билим даргоҳидаги қурилиш ишларида қатнашадиган бўлишди. Тўрт йилдан буён намунавий отряд сифатида ўзини кўрсата олган «Бунёдкор ёш темирйўлчи» меҳнат гуруҳи аъзолари навбатдаги қурилиш жойларига тантанавор руҳда кузатиб қўйилди.

— Муддатли ҳарбий хизматни ўтаб, тавсиянома асосида электро механика факультетида ўқишга қабул қилингандим. «Камолот» ЁИХ ташаббуси билан ўтказилаётган бу лойиҳа менда ҳам қизиқиш уйғотди. Танлов асосида кўнгилли ёшлар орасидан ўрин эгаллаганимдан хурсандман, — дейди Феруз Ўринов.

Фаол талабалардан Жамшид Суёнов ва Гиёс Қаландаров ҳам муддатли ҳарбий хизматни ўтаб келган ёшлар қатори кўнгиллилар сафидан жой олиб, меҳнат гуруҳида фаолият олиб бораётганликларидан мамнунлигини таъкидлади.

Анвар ҚОБИЛОВ

Fan va yo'nalishlar bo'yicha sho'ba yig'ilishlarini o'tkazish yuzasidan TAVSIYA

(Davomi.
Boshi o'tgan sonlarda.)

DAVLAT VA HUQUQ ASOSLARI

Davlat va huquq asoslari o'quv fani bo'yicha o'quvchilarning yosh va psixofiziologik xususiyatlariga mos kelmaydigan, fanlararo bog'lanishni ta'minlamaydigan, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining O'zbekiston tarixi fanida takrorlanadigan hamda umumiy o'rta ta'limning Davlat ta'lim standartlarida mavjud bo'lmagan bilimlar chiqarilib, o'quv dasturi ham shunga moslashtirildi.

Jumladan, 8-sinf "Davlat va huquq asoslari" o'quv dasturida:

— "O'zbekistonda fuqarolik jamiyatining shakllantirilib" mavzusi o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining 2-bosqich "O'zbekiston tarixi" fani dasturida;

— "Davlat" mavzusidagi "O'zbekiston hududidagi ilk davlatlar" tushunchasi, 6-sinf tarix fani dasturida "O'zbekiston hududidagi ilk davlatlar" mavzusida;

— "Davlat boshqaruv shakllari" mavzusidagi "Tarixda O'zbekiston hududidagi davlatlar boshqaruvi. Amir Temur davlati" tushunchalari 7-sinf "O'zbekiston tarixi" fani "Amir Temur markazlashgan davlat asoschisi" mavzusida o'qitilishini inobatga olib, dasturdan chiqarildi. Shuningdek, quyidagi huquqiy atamalar tuzatiladi:

Sud nizomi;

Sud tuzilishi — sud tizimi;

Siyosiy tartib — siyosiy tartibot;

Antidemokratik — nodemokratik tartib tartibot.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 89-moddasiga kiritilgan o'zgartirish va tuzatishlar inobatga olinib, 8-sinf o'quv dasturidagi "O'zbekiston Respublikasining ijro etuvchi hokimiyati" mavzusidagi O'zbekiston Respublikasining Prezidenti, vazirliklar, davlat qo'mitalari tushunchalari ikkita mavzuga ajratildi.

"Davlat va huquq asoslari" fanidan 2010-2011-o'quv yili uchun 8-sinf "O'zbekiston davlati va huquq asoslari" (O.Karimova va b.) darsligi qayta ishlanib, unda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga va boshqa qonunlariga kiritilgan o'zgarish hamda tuzatishlar joy oldi. O'quvchilarning yosh xususiyatlarini e'tiborga olgan holda darslikdagi "Fuqarolik jamiyati" mavzulari chiqarildi. Shuningdek, "Davlat boshlig'i" nomli yangi mavzu kiritildi. **9-sinf "Konstitutsiyaviy huquq asoslari"** (G.Tansiqboyeva va b.) darsligi qayta ishlandi. Darslik O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va boshqa qonunlariga kiritilgan o'zgarish hamda tuzatishlar bilan qayta nashr qilindi.

IQTISODIY BILIM ASOSLARI

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan iqtisodiy va siyosiy

sohadagi islohotlarning maqsadi yurtimizda istiqomat qilayotgan barcha fuqarolar uchun munosib hayot sharoitlarini tashkil yaratishdan iboratdir. Bunda har bir shaxs boshqa zarur bilimlar qatori iqtisodiy tushunchalarni teran aniqlashi ham muhim ahamiyatga ega.

Shundan kelib chiqib, ishchi guruhi xulosalari va tahlillari, Ilmiy-metodik kengash tavsiyalari asosida umumiy o'rta ta'lim maktablarida "Iqtisodiy bilim asoslari" fanidan jami **7 soat hajmdagi 7ta mavzu muvifoqlashtirish. Jumladan, 8-sinf o'quv dasturida** jami 3 soatlik 3ta mavzu "Mehnat taqsimoti va ixtisoslashuvi", "Iste'molchilar daromad manbalari", "Bozor turlari" mavzulari umumlashtirilib, tejalgan soatlar hisobidan "Soliq tizimi" bobiga "Soliqlar va ularning turlari", "Soliqqa tortish asoslari", "Soliq to'lovchilarning xuquqlari va majburiyatlari" mavzulari kiritildi.

9-sinf o'quv dasturida jami 4 soatlik 4ta mavzu: "Tadbirkorlik", "Firmaning mablag'lari va xarajatlari", "Xalqaro savdo" o'rniga "Soliq turlari" bobining "Daromad solig'i", "Mol-mulk solig'i", "Yer solig'i", "Aksiz va qo'shilgan qiymat solig'i" mavzulari kiritildi.

"Iqtisodiy bilim asoslari" fanidan 2010-2011-o'quv yili uchun 8-sinf "Iqtisodiy bilim asoslari" (E.Sariqov va b.) darsligi qayta ishlanib, quyidagicha takomillashtirildi. Darslikda jami 3 soatlik 3ta mavzu — "Mehnat taqsimoti va ixtisoslashuvi", "Iste'molchilar daromad manbalari", "Bozor turlari" mavzulari umumlashtirilib, "Soliq tizimi" bobiga "Soliqlar va ularning turlari", "Soliqqa tortish asoslari", "Soliq to'lovchilarning huquqlari va majburiyatlari" mavzulari kiritildi.

9-sinf "Iqtisodiy bilim asoslari" (E.Sariqov va b.) darsligi qayta ishlanib, jami 4 soatlik 4ta mavzu "Tadbirkorlik", "Firmaning mablag'lari va xarajatlari", "Xalqaro savdo" soatlari umumlashtirilib, "Soliq turlari" bobiga tejalgan mavzular hisobidan "Daromad solig'i", "Mol-mulk solig'i", "Yer solig'i", "Aksiz va qo'shilgan qiymat solig'i" mavzulari kiritildi.

JISMONIY TARBIYA

Jismoniy tarbiya va sport insonni nafaqat jismoniy, balki ma'naviy jihatdan ham yuksaltiradi. Darhaqiqat, sport irodani toblaydi, insonni aniq maqsad sari intilish, qiyinchiliklardan bardosh va chidam bilan yengib o'tishga o'rgatadi. Maktabda jismoniy tarbiya jarayoni pedagoglardan jismoniy tarbiyaning asosi nimalardan iboratligi, uning mazmuni, tashkil qilinishini, bolalarni harakatga o'rgatish metodikasini bilishni talab qiladi. O'quvchilarda jismoniy tarbiya jarayonining maqsadi asta-sekinlik bilan ularning jismoniy kamolotga erishishi va shu asnoda hayotga, ijodiy mehnatga va chaqiriqqacha yoshlarni tayyorlashni nazarda tutadi.

Shuni ta'kidlash lozimki, ta'limning barcha turlarida o'quv dasturlarining uzluksizligi va uzviyligini ta'minlash borasida katta ishlar amalga oshirilmoqda. Natijada, o'quv dasturlaridagi takrorlanishlar, o'quvchilarning psixologik, anatomik-fiziologik xususiyatlari va yoshi,

jismoniy tayyorgarlik darajasidan kelib chiqqan holda o'quv dasturlariga tegishli o'zgartirishlar kiritildi. 2010-2011-o'quv yilidan boshlab ushbu o'quv dasturi o'quv jarayoniga tatbiq etiladi. Shunga ko'ra, o'quv dasturidagi o'zgarishlar har bir o'qituvchiga yetkazilishi va ularni o'quv jarayoniga tatbiq etishga oid tavsiyalar berish lozim. Ya'ni:

1-sinfda gimnastika bo'limidan «O'tirib g'ujanak bo'lish, oldinga o'mbaloq oshish, kuraklarda tik turish, chalqancha yotgan holda ko'prik (most) turish» va «Arqonga yoki uzun tayoqqa erkin usulda tirmashib chiqish», «Osilish: past turnikda bir oyoqda, ikki oyoqda osilib turish» kabi mavzular o'quv dasturidan chiqarilib, o'rniga «Past turnikda qo'llarni almashtirib o'ng va chap qo'llarda

5-sinf gimnastika bo'limidan «Tirmashib chiqish, tayanib sakrash» mavzulari chiqarilib, «Ritmik gimnastika» va «Badiiy gimnastika» mavzulari o'quv dasturiga kiritildi.

6-sinf yengil atletika bo'limidan «13 minut davomida bir me'yorda yugurish» mashq usuli murakkabligi sababli o'quv dasturidan chiqarilib, «10 minut davomida bir me'yorda yugurish» mashq usuli bilan almashtirildi.

8-sinf yengil atletika bo'limidan «2 km masofaga notekis joylardan guruh bo'lib yugurish» mavzusi «100 metr masofa bo'ylab yugurish, marraga yetib kelish texnik usullarini bajara olish» mavzusi bilan almashtirildi.

Avgust kengashlarining sho'ba yig'ilishlarida jismoniy tarbiyani o'qitish metodikasi bo'yicha bir talay

osilib turish» va «Tayanib sakrash» hamda «Gimnastika o'rindig'i», «Yakka cho'p ustida» muvozanatni saqlash mashqlari usulidagi amaliy mashg'ulotlar kiritildi.

2-sinfda gimnastika bo'limidan «Cho'qqayib tayanib o'tirgan holda, oyoqlarda deysinib oldinga o'mbaloq oshish», «Gimnastik devorga qiya qilib o'rnatilgan gimnastik o'rindig' ustida tizzalar bilan tayanib yuqoriga tirmashib chiqish», «60 sm. balandlikdagi yakkacho'p ustidan oshib o'tish» va «Arqonga osilib, oyoqlarni bukib turish», «Oyoqlarni oldinga 45° S burchaklatib osilib turish», «Osilib tortilish» hajmidagi mashq usullari murakkabligi hisobga olinib, o'quv dasturidan chiqarildi. Mazkur mavzular o'rniga buyumlar bilan mashq bajarish — «Gimnastik tayoqcha, arg'amchi, kichik va katta to'plar, to'ldirma to'plar»da mashq usullari hamda «Badiiy gimnastika» va «Muvozanat saqlash» mavzulari o'quv dasturiga kiritildi.

3-sinf gimnastika bo'limidan «110 sm xari(kozyol)ga tayanib sakrab tushish» o'quv dasturidan chiqarilib, «Tepalikdan (50—60 sm) sakrab tushish», «Tayanib sakrash» mashq usullari o'quv dasturiga kiritildi.

4-sinf yengil atletika bo'limidan «Guruh bo'lib 50 m masofaga yuqori startdan yugurish» mashq usuli o'quv dasturidan chiqarildi. Mazkur bo'limga «Asta-sekin yugurib 200 metr masofaga 3-4 marta dam olib, o'rta tezlikda yugurish» mashq usuli o'quv dasturiga kiritildi.

mavzularni muhokama qilish, fikr va tajriba almashish mumkin. Har bir tumanning shart-sharoiti, tabiiy-geografik joylashuvi, umumta'lim maktablaridagi o'ziga xos jihatlar inobatga olinishi lozim.

Quyidagi mavzular jismoniy tarbiya fanidan dars beruvchi pedagoglar diqqat-e'tiboriga havola qilinadi:

- Bolalar sportini rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari hisobidan foydalanishga topshirilgan sport obyektlari va sport anjomlari-uskunalaridan samarali foydalanish;

- o'quvchilar sog'ligini mustahkamlashda barcha imkoniyatlarni ishga solish;

- mustaqil hayotga tayyorlanishda jismoniy sifatlar — mardlik, jasurlik, chaqqonlik, epchillik kabi xislatlarni rivojlantirish usullari;

- o'quvchilarda bolaga hayotda kerak bo'ladigan malaka va ko'nikmalarni rivojlantirish, ularni egallashiga to'liq imkoniyat yaratish;

- o'quvchilarga jismoniy madaniyatga oid zaruriy bilimlarni berish;

- o'quvchilarni jismoniy mashqlar bilan muntazam shug'ullanishga undash va odatlantirish;

- o'quvchilarni sport musobaqalarida ishtirok etishga tayyorlash, ularda O'zbekiston sha'nini himoya qilishga nisbatan faxr-iftixor hislarini tarbiyalash.

(Davomi kelgusi sonda.)

RESPUBLIKA TA'LIM MARKAZI

Юртимиздаги барча олий ўқув юртларида диплом топшириш тадбирлари кўтаринки руҳда ташкил этилаётир. Тошкент иқтисодиёт университетида ҳам бу маросим тантанали, байрамона кайфиятда ўтказилди. Тадбир аввалида битирувчилар университет ҳовлисини алвон лента, гул ва шарлар билан безатишди. Бу билан улар ўқув даргоҳига, устоз-мураббийларига меҳрлари бўлакчилигини намоён этишди.

— Қалбимда кечаётган туйғуларни ифода этишга тилим ожиз, — дейди халқаро иқтисодий муносабатлар мутахассислиги магистранти Наима Зоирова. — Мана шундай улуг даргоҳда таълим олганим менга фахр ва ифтихор бағишлайди. Устозларим берган билим ва панду насиҳатлар эса келажакда ҳаёт йўлларимда асқотишига ишончим комил.

— Наима Зоирова университетида иқтидорли талабаларидан, — деди унинг қувончига шерик бўлиб халқаро иқтисодиёт кафедраси мудир Гулчеҳра Назарова. — Зийрак, ўз билимига ишонган, тиниб-тинчимас Наима магистрлик диссертацияси мавзусини «Мустақиллик йилларида Ўзбекистон Республикасида импорт ўрнини қоплаш ва экспортни ривожлантиришга қаратилган ташқи савдо сиёсатининг қиёсий таҳлили» деб номлади. У бу мавзунини икки йил давомида Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитаси, Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон миллий кутубхонасида, қолаверса, университетнинг электрон ахборот-ресурслар марказида ўрганган амалий билимлари асосида ёритиб берди.

— Иқтисодиётни эркинлаштириш ва глобаллашув жараёнларида Ўзбекистоннинг иқтисодий ва илмий техник тараққиётини тезлаштирувчи омиллардан

бири бу — ташқи иқтисодий алоқаларнинг ривожлантирилиши ҳисобланади, — деди Н.Зоирова. — Диссертация ишимда ўзаро савдо алоқаларини ривожлантиришга таъсир этувчи ана шу омиллар таҳлил қилиниб, салбий хусусиятга эга бўлганларини бартараф этиш юзасидан таклифлар киритилган. Шунингдек, тадқиқот ишимда иқтисодий инқироз шароитида

мамлакатимиз иқтисодий ривожланишини таъминловчи омиллардан бири — экспортни ривожлантириш муаммоларини бартараф қилиш, ривожланган мамлакатлар тажрибасини таҳлилий ўрганиш йўлларини ҳам кўрсатиб ўтдим. Бу омиллар хорижликлар билан ҳар томонлама ҳамкорликни йўлга қўйишга ёрдам беради.

Суҳбатга бакалаврият йўналишини битираётганларни ҳам чорлаймиз.

— Ниятим аудит бўйича етук мутахассис бўлиб етишиш, — дея сўз бошлади бухгалтерия ҳисоби ва аудит факультети талабаси Шаҳноза Хусанова. — Битирув-малакавий ишим мавзусини «Тижорат банкларида

Qutlug' ostona

УЛАР ИШОНЧНИ ОҚЛАШАДИ

ички аудитни ташкил этишни такомиллаштириш» деб номлади. Айниқса, бу борада жаҳон тажрибасига мувофиқ амалга оширилган ишларни ўрганиб чиқдим. Устозим иқтисод фанлари доктори Карим Аҳмаджоновнинг тавсиялари битирув-малакавий ишимни аъло баҳоларга ҳимоя қилишимда қўл келди.

Яна бир битирувчи Севара Эргашеванинг «Тижорат банкларида кредит операцияларини ҳисоблаш» мавзусидаги бакалаврлик иши ҳам юқори баҳоланди.

— Жаҳонда иқтисодий инқироз юз бераётган бир пайтида юртимизда кредит йўналишини такомиллаштиришга оид бир қанча чоратадбирлар ишлаб чиқилган,

— деди қаҳрамонимиз. — Битирув-малакавий ишимнинг асосий мақсади ҳам жаҳон иқтисодий инқирози даврида кредит йўналишини янада такомиллаштириш чора-тадбирларини излаб топишдир.

— Бу йил университетида 3155 нафар йигит-қиз битираяпти, — деди университетнинг ўқув-услубий бўлими бошлиғи М.Пўлатов. — Таъкидлаш ўринлики, бугунги тадбиримизда ҳам бакалавр, ҳам магистрлар (улар 19 нафар) қатнашаётир. Битирувчиларнинг 90 фоизи иш билан тўлиқ таъминланди. Қолган 10 фоиз битирувчи эса таълимнинг кейинги босқичида ўқиш ниятида эканлигини билдиришди.

Уларни иш билан таъминлаш учун пойтахтимиздаги бир қатор нуфузли банклар билан шартнома тузганмиз. Келажакда битирувчиларимиз олган билим ва малакаларини иш жойларида қўллаб, уларга билдираётган ишончимизни оқлашади, деган умиддамиз.

Тадбир якунида битирувчилар яхши ният билан қўлларидagi кабуларларни осмонга учирди. Бу эса уларнинг оппоқ орзулари томон парвоз қилишлари учун пойдевор рамзи бўлди. Парвозингиз баланд бўлсин, азиз битирувчи!

Хулқар ФАРМОН қизи,
«Ma'rifat» мухбири.

Владимир ГРАНКИН
олган суратлар.

Қуёшли кунлари билан кириб келган ёзги таътил йил бўйи ўқиб бирозгина толиққан ўқувчиларнинг кўнгилларини шодликка тўлдиришда давом этмоқда. Таътилни мазмунли ўтказиш мақсадида ўқувчию талабалар севимли машғулоти билан банд. Кимдир оромгоҳга йўл олган, кимнингдир кўнгли тоғ саёҳатидан олам-олам завққа тўлмоқда... Ёзги таътилни ўтган ўқув йилининг сарҳисоби сифатида баҳолаб, ўқиш изланишда давом этаётган, сўлим ёзда берилган қисқа фурсатлик бўш вақтда бирор хунарни эгаллаб олиш пайида юрганлар ҳам оз эмас. Ёшларнинг бу «ташвишлари»ни енгил қилишда юртимиздаги оромгоҳлар, мактаблар қошида ташкил этилган дам олиш масканлари, шунингдек, ўзлари таҳсил олаётган таълим муассасалари яқин елкадош бўлаётгани эътиборлидир.

Тошкент Ислон университети қошидаги академик лицейда ҳам ўқувчиларнинг бўш вақтлари ва ёзги таътилин мазмунли ташкил этиш борасида бир қанча ишлар қилинмоқда. Бу хусусда ушбу академик лицей ўқитувчиси, ёзги соғломлаштириш маркази масъул ходими Зафар Хайруллаев куйидагиларни гапириб берди:

ТАЪТИЛНИ ҚАНДАЙ ЎТКАЗАЯПСИЗ?

—Таълим муассасамизда бу йилги таътил даврида «Баркамол авлод йили» давлат дастури доирасида кўпгина ишлар амалга оширилди. Шулардан бири илмга чанқоқ иқтидорли ўқувчилар иштирокида ўтказилган «Заковат кубоги-2010» мусобақаси бўлиб, унда юздан ортиқ ўқувчи ўз иқтидорини намойиш қилди. Ҳақиқий илм соҳиблари финал қисмига йўл олдилар. Унда тўрт жамоа иштирок этиб, 1-2-3-ўринни эгаллаган жамоалар лицей раҳбарияти ҳамда ҳомийлар томонидан қимматбаҳо совғалар ва фахрий ёрликлар билан тақдирланди.

Шунингдек, университет қошида ташкил этилган оромгоҳда «Баркамол авлод чекишга қарши», деб номланган спорт мусобақаси ҳам ўтказилди.

Бунда ўқувчилар шахмат, шашка, стол тенниси, арқон тортиш, узунликка сакраш каби спорт турлари бўйича беллашдилар. Мурасимиз беллашувларда Абу Бакр Бобомуродов, Алишер Ҳабибуллаев, Бобур Қодиров, Шерзод Азизуллаев каби ўқувчилар ўзларининг бор маҳоратларини намоён этди. Юқори савияда ташкиллаштирилган

Yoz-2010

ушбу мусобақа барчада яхши таассурот қолдирди. Ёшларнинг таҳсилдан бўш пайтларини унумли ва мазмунли ўтказиши уларнинг кейинги ўқув йилидаги фаолиятида ўзига хос аҳамиятга эга. Шу боис қай бир ёш билан суҳбатлашманг уларнинг қизиқарли ва келажак учун фойдали машғулоти билан банд эканлигига гувоҳ бўласиз.

— Таътил пайтида асосан табиат бағрида оилам ва дўстларим билан дам олиш, хорижий тилларни ўрганишга алоҳида эътибор қаратаёلمан, — дейди Тошкент давлат шарқшунослик институти қошидаги хорижий тиллар академик лицейининг 2- босқич ўқувчиси Дилором Турғунова. — Шарқ тилларидан араб, форс ва инглиз тилларини ўрганаёلمан. Бу тиллардаги бадиий ва илмий адабиётларни ўқишга ҳаракат қиламан. Халқимизда «Тил билган эл билади» деган нақл бор. Мен ҳам тил ўрганиш орқали шу нарсга амин бўлдимки, ўзга миллатларнинг тилини ўрганиш баробарида уларнинг тарихи, маданияти ва урф-одатлари билан танишар экансиз. Шу орқали эса дунёқарашингиз тараққий этиб, илмга чанқоқлигингиз янада ортиб бораркан. Бундан ташқари, таътил мобайнида пазандалик сирларини мукамал ўрганишга ҳаракат қилаёلمан. Бу йилги таътилда олий ўқув юртига кириш учун тайёргарликни ҳам бошлаб юбордим.

Мадинахон ЖҰРАЕВА,
Тошкент ислон университети талабаси

Hamma o'z farzandining kamolini ko'rishni istaydi. Ayniqsa, o'zbek! Yurtboshimiz ta'kidlaganidek: «Farzandlarimiz bizdan ko'ra kuchli, bilimli, dono va albatta baxtli bo'lishlari sharti!». Mamlakatimizda bu masala davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan. Yillarimizning «Yoshlar yili», «Barkamol avlod yili» deb nomlanayotganining bir sababi ham shunda. Biz farzandlarimizni mard, so'zi bilan ishi bir, yolg'ondan, nopoklik va munofiqlikdan nafratlanadigan rostgo'y, botir insonlar qilib voyaga yetkazishimiz zarur. Ana shundagina xalqimizning bag'ri butun bo'ladi. Buning uchun, shubhasiz, bolalarimizga puxta, zamonaviy bilim berishning o'zigina kifoya emas. Yoshlarni, eng avvalo, mustaqil dunyoqarashga ega, mustaqil fikrlaydigan SHAXS qilib tarbiyalashimiz lozim. Bu — bugunning asosiy talabidir.

Barkamol — vatanparvar, xalqparvar insonni voyaga yetkazishda otobobolarimizning ko'p asrlar mobaynida to'plagan boy turmush tajribasi, o'lmas xalq og'zaki ijodi namunalari, buyuk mumtoz adabiyoti va falsafasi qudratli, hayotbaxsh vositadir. Shu bois ham yangi ruknimizni «Kenja botir» deb atadik. Chunki ertaklarimiz qahramoni — Kenja botir o'zbek timsoli, bizning idealimiz, xalqimiz orzu-armonlarining ramzidir.

«Ma'rifat»ning «Kenja botir» rukni ostida bolalar dunyosini boyitadigan, fikrini ochadigan, estetik didini tarbiyalaydigan badiiy asarlar muntazam yoritib boriladi.

Yangi rukn: Kenja botir

Mahmud SA'DIY

Bir odamning uch o'g'li bor ekan. O'ladigan vaqtida katta o'g'lini chaqirib:

— O'g'lim, men o'lsam, uch kun go'rimni poylaysanmi? — debdi.

O'g'li:

— Yo'q, men poylamayman, — debdi.

Otasi o'rtancha o'g'lini chaqirib:

— O'g'lim, men o'lsam, uch kun go'rimni poylaysanmi? — debdi.

— Yo'q, poylamayman, — debdi o'rtancha o'g'li ham.

Otasi kichik o'g'lini chaqirib:

— O'g'lim, men o'lsam, uch kun go'rimni poylaysanmi, — deb so'rabdi.

Kichik o'g'li:

— Ota, uch kun emas, yuz kun poylagin desangiz ham poylayman, — debdi.

Vasiyat tamom bo'lgandan so'ng, haligi odam o'libdi. Kichik o'g'li otasi o'lgandan keyin go'rini poylab yetibdi. Yarim kecha bo'lganda bir oq ot osmondan yarog'-aslaha, kiyim-kechak bilan tushib, go'rini uch marta aylanibdi. Shu payt bola uyg'onib otni ushlabdi. Bola otdan:

— Nima uchun sen go'rni uch marta aylanib? — deb so'rabdi.

Oq ot:

— Men otang tirikligida uning amrida yurardim, hozir otangning go'rini ziyorat qilib chiqib ketaman, — debdi-da, yolidan bir tola olib bolaning qo'lga berib: — Qachon boshingga bir mushkul ish tushsa, shu mo'yni tutatib yo'qlasang, hozir bo'laman, — debdi.

Bola ertasiga kechasi yana borib go'rni poylab yetibdi. Yana yarim kechada osmonda bir qora ot parvoz etib yerga tushibdi-da, go'r atrofidan uch marta aylanibdi. Bola o'rnidan turib qora otni ushlabdi va:

— Nima uchun sen kelib go'rni uch marta aylanib? — deb so'rabdi. Shunda ot:

— Men otangning oti edim, qachon mingisi kelsa, yo'qlab qolar edi. Hozirda o'lgan ekan, shuning go'rini ziyorat qilib ketish uchun osmondan tushdim, endi mendan senga bir nishona qolsin, — deb bir tola yolidan yulib bolaning qo'lga beribdi. — Qachon boshingga biror mushkul ish tushsa, mana shu mo'yni tutatsang, men hozir

bo'laman, — deb uchib ketibdi.

Uchinchi kuni bola yana borib go'rni poylabdi. Yarim kecha bo'lganda yana bir saman ot osmondan tushib

O'g'li:

— Men otangning oti edim, qaysi vaqtda zarur bo'lib qolsam, kelib xizmatini bajo keltirib ketar edim. Otang o'libdi, uning go'rini ziyorat qilib ketish uchun tushdim, — debdi-da, u ham mo'yidan bir tola yulib bolaning qo'lga beribdi.

Shu bilan uch kunlik vasiyat tamom bo'libdi. To'rtinchi kuni bola yana borib go'rni poylagan ekan, hech kim kelmabdi, shu bilan go'rni poylash ham tamom bo'libdi. Otadan qolgan mol-dunyoni uch o'g'il bo'lishib olishibdi. Bu mol-dunyoni sarf etib, tamomlab, endi uch og'ayni yurtning molini — podasini boqadigan bo'lishibdi. Shu bilan tirikchilik o'tkazib yurishibdi. Lekin akalari shunda ham to'g'ri yurmasdan, yurtning sigiri, buzog'ini sotib yeb, so'yib yeb, xalqni tinchitmay qo'yishibdi. Shunda el kattalari ko'plashib bularning uchovin ham shahardan haydab yuborishibdi. Bular uchovi boshqa shaharga jo'nashibdi. U shaharda ham mollarni yig'ib podachilik qilib yurishibdi. Kichkina ukasi mol boqib, haligi ikki akasi shaharni tomosha qilgani tushib ketishibdi. Shaharda ular bir g'avg'oga duchor bo'libdilar. Podsho bir ravoqqa qirq pog'onalik shoti qo'ydiribdi. U shoting tepasiga qizining ravog'ini qurdiribdi va xaloyiqqa jar solib:

— Har kim ho ot bilan, ho tuya bilan chiqib qizimning qo'lidan bir kosa suv olib ichsa, uning qo'lidan nishonlik uzukni olib tushsa, qirq kun to'yini qilib, o'ttiz kun o'yinini o'tkazib nikoh qilib beraman, — debdi.

Bu xabar yurtga tarqalibdi. Ot mingan ham jo'nabdi, eshak mingan ham jo'nabdi, tuya mingan ham podshoning eshigi tagiga qarab jo'nabdi. Xaloyiq ko'rsaki, ot, eshak,

O'zbek xalq ertagi

tuya minganlar qirq pog'onalik shotiga chiqqolmay, yerga qulab tushaveribdi. Bu hodisani ko'rgan ikkala aka-uka podachi ukalarining oldiga qaytib kelibdilar va ukalariga: — E uka, shaharda shunday tomosha ko'rdik, juda ajoyib, — debdilar. Shunda ukasi:

— Qanday tomosha ekan? — deb so'rabdi.

Akasi:

— Podsho qirq pog'onali shoti qo'yib, har kim ot o'ynatib chiqib, qizning qo'lidan bir piyola suv ichsa, uzugini olib qaytib tushsa, shu odamga qizimni qirq kechayu qirq kunduz to'y-tomosha qilib beraman, deb va'da beribdi. Ot mingan ham, eshak mingan ham, tuya mingan ham «chuh», deb shotiga chiqish uchun harakat qildi, hech qaysisi chiqolmadi — yiqildi, mayib bo'lib qaytib ketdi. Shunday tomoshalarni bizlar ko'rdik, uka! — debdi.

Bu xabarni eshitgan ukasi:

— Ertaga molni sizlar boqinglar, men ham shaharga tushib tomosha ko'rib kelayin, — desa, akalari:

— Yo'q, sen ketsang biz och qolamiz, — deb unga javob berishmabdi. Ertasiga akalari yana o'sha tomoshani ko'rgan ketishibdi. Ukasi tushgacha mollarni boqib to'yg'izib, bir tolning tagiga to'plab yotqizib qo'yibdi. Oq otning tutatqisini tutatibdi. Osmondan o'sha oq ot yarog'-aslaha, kiyim-kechagi, sarposi bilan uchib tushibdi. Podachi bola sarponi kiyib, yarog'-aslahani beliga taqib, otni minib, podshoning o'rdasiga kirib boribdi. Borib, shotiga otni to'g'ri qilib «chuh» degan ekan, ot o'ynab ikkam qirq pog'onaga chiqibdi, bola otning boshini tortib qaytib tushibdi. Pastda turgan olomon: «Ey bola, yana «chuh» degin, «chuh» desang chiqib ketar edi», deb qola

berishibdi. Bola qaytib kelib molni haydab, boqib yuraveribdi. Kechqurun akalari kelib bolaga:

— Bugun bir bo'z otlig odam kelib shotiga otni ro'para qilib «chuh», dedi. Ot ikkam qirq pog'onaga chiqdi. Otning boshini qaytarib tushib ketdi, — deb ukasiga aytilishibdi. Ukasi:

— Ertaga menga ruxsat bersalaring, molni sizlar boqib tursalaring, men ham tomoshani bir ko'rib kelsam, — degan ekan, akasi:

— Ey uka, sen ketsang, biz nima yeymiz, — deb ukasiga javob bermabdi.

U kecha o'tibdi, tong otibdi, akalari yana tomosha uchun shaharga ketibdilar. Bola mollarni boqib to'yg'izib, tolning tagiga yotqizib qo'yibdi. Bola saman otning tutatqisini olib tutatibdi. Shunda saman ot yarog'-aslahalari, sarposi bilan osmondan tushibdi. Bola

bir kosa suv ichib, uning qo'lidagi uzukni olib qaytib tushibdi. Bola o'z joyiga qaytib, otni qo'yib yuborib, podasini boqib yura beribdi. Akalari qaytib kelib podshoning uyida to'y-tomosha bo'lgani, qancha ot, eshak, tuya, odam o'lgani haqida ukasiga birma-bir hikoya etibdilar.

— Birinchi ot ikkinchisiga qaraganda hech ot emas, ammo bugun uchinchi bir ot kirib keldi. O'rdada o'yin qilib, qirq pog'onali shotiga chiqdi. Bahodir yigit ham otdan tushib, podshoning qizi qo'lidan bir kosa suv ichib, qo'llaridan uzukni olib tushib ketdi.

Ukasi:

— Sizlar shuncha tomosha ko'rdilaring, menga ham bir kun javob bersalaring, men ham shunday tomoshani bir ko'rib kelsam, — deganda, akalari to'y tamom bo'lganini aytilibdilar.

Uch aka-uka avvalicha mollarni boqib yuraveribdilar. Kunlarning birida podsho yurtiga:

— Kimda-kim qizimning qo'lidan suv ichgan, uzugini olgan bo'lsa, o'rdaga kelib o'zini tanitsin, to'yini boshlaymiz, — deb xabar beribdi.

Podsho bir odamning qo'lga obdasta va chilopchin berib:

— Har kim qo'lini yuvsin, qizimning qo'lidan olgan uzukni ko'rsangiz, menga ma'lumot berasiz, — debdi. Har kuni el-yurti chaqirib, osh-non tortib, o'ttiz kungacha osh berib, odamlarning qo'llariga suv beribdi. Hech kimdan bu nishona uzuk chiqmabdi.

Podsho:

— Hech odam qolmadi? — deb so'rabdi.

Vazir:

— Agarda qolgan bo'lsa, qishloqda mol boqib yurgan podachilar qolgandir, — deb javob beribdi. Podsho ularni ham aytirib kelishga buyuribdi. Bir vazir borib ularni olib kelibdi. Qo'lga suv quyib qarasarlar, haligi podshoning qizi qo'lidagi uzuk shu bolaning qo'lidan chiqibdi. Shunda ikki akasi:

— Qanday qilib bizning ukamizga bu uzuk tegib qolibdi, — deb hayron bo'libdilar.

Bola otasining go'rini uch kun poylaganda bo'lgan sir-asrorni aytibdi. Shunda akalari, biz otamizning vasiyatini qulog'imizga olmadik, deb pushaymonlar qilib, ukasining to'yini tomosha qilibdilar.

Qirq kun to'y-tomosha qilib, podsho qizini unga nikohlab beribdi.

Oradan bir oy o'tibdi. Podsho o'libdi. Uning o'rniga kuyovini yurt podshosi qilib ko'taribdilar. Akalari ukasining bu davlatga ega bo'lganini ko'rib:

— Har kim ota vasiyatini qulog'iga olmasa, bizdek rasvoyi olam bo'lib, ko'chada qolar ekan, — deb afsuslanibdilar.

Kenja o'g'il esa maqsadiga yetibdi.

Дейдиларки, ўтмишда бир софдил чўпон ўтган экан. У тонг сахардан кир-адир томон кўй-кўзиларини ҳайдаб кетганича, шом қоронғуси тушгачгина кишлоғига кириб келар, гоҳида тунни ҳам тоғу тошлар орасида гулхан атрофида ўтказаркан. Унинг қалби гоҳида шодликдан, гоҳида аламдан жунбушга келар, дилидан кечаётган хаёлларни киёқ тилларини чўзиб қуёшга қасида айтаётган майсаларга тўкиб соларкан. Шундан сўнг чўпон яна энгил тортиб подаси ортидан кетар, ҳаёт эса осуда давом этаверар экан. Бир йили кур-гокчиликдан дашту боёнлар қовжираб, чор-атрофни гармсел еллари тутаверибди. Бу ҳаммадан ҳам чўпоннинг ҳолини танг этибди. Кўй-кўзилар насиба излаб ҳолдан тойганча унга жовдираб қарашар, чорасиз чўпон эса не қиларини билмай ўйга толаркан. Кунларнинг бирида у мажолсизгина таёғини судраб бораркан, олдидан оғзини хашаклар қоплаган қудук чиқиб қолибди. Қудук ҳам аллақачон қуриб битган, фақат бир неча қамишгина бўй чўзиб турарди. Чўпон у ён-бу ён аланлаган бўлибди-да, шу қамишлар билан сирлаша бошлабди. У сўзлагани сари юрагини кемириб келаётган дардлар ариб, назарида табиатда ҳам яшариш пайдо бўла борарди. У бу одатини қанда қилмас экан. Бир куни чошгоҳ маҳали, не хаёл биландир қамиш бўлагини кесиб олиб, пичоғи билан озгина силлиқлаштирган бўлибди-да, лабига олиб бориб пуфлай бошлабди. Шунда оддийгина қамиш парчаси орқали бутун борликни ўзига мафтун этгучи наво дунёга таралибди.

Балки, найларнинг энг қадимий тури «Чўпон найи» дея ном олишида ана шу ривоят билан қандайдир боғлиқлик бордир. Эҳтимол, най оҳанглари кишининг хаёлот оламида не-не аламларни орқалаб ўтаётган тарих силсилаларини, кўҳна ўтмиш, кимсасиз саҳроларда адашган карвон, олис-олис сардобаларга интилаётган сарбон, томчидек қум қаърига сингиб кетган орзу-умидлар, армонларга қоришиқ дунё ва ниҳоят, кўкрагига ҳуррият нафаси тегиб, ўз-ўзини таниган, бахтидан масрур чехралар сурури-ни намоён этмоғининг боиси шудир. Найнинг наволарида ана шундай қалбни ўйлатгучи, юракларда шўкроналик ҳиссини уйғотгучи сабоқлар жам.

Азиз газетхон, биз най ва най санъати хусусида мулоҳазаларни юритмоқ учун устоз санъаткор, Ўзбекистон давлат консерваториясининг катта ўқитувчиси, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Шукрулло Аҳмаджонов билан мулоқот уюштирдик. У киши қирқ йилдан буён ардоқлаб келаётган чолғусини авайлабгина филофидан чиқарди-да, «Ёввойи ушшоқ», «Чоргоҳ», «Субҳидам», «Жафо қилма» сингари халқимизнинг ўнлаб авлоддан-авлодга узатиб келинаётган куйларини ижро этишида юрагига таржимонлик қилган, аудиторияларда дарс ўтиш чоғида шогирдлари учун амалий машғулоти таянчи бўлган сони ҳижжалаб «таништирмаққа» тутинди.

ОДАМЗОД ОВОЗИГА ЯҚИН ОҲАНГ

Инсон нафаси билан уйғунлашиб, маълум маънода юракнинг уриб туриши-ю, вужуд ҳарорати билан қоришиб ҳосил бўлгани боисми, мутахассислар найдан таралгучи

ЖВЛАЙ

Иккинчи мақола

оҳангни инсон овозига яқин, дея эътироф этилади. Унинг тарихи ва ясалишидаги ўзига хосликларни изоҳлар экан, домла қуйидагилар хусусида тўхталади:

— Най Шарқ мамлакатлари, хусусан, Ўрта Осиёда кенг тарқалган пуфлаб чалинадиган мусиқа асбоблари сирасига киради. Соз бўйламасига ва ёнламасига ушлаб чалинади. Тайёрланидиган материалига қараб гаров най, ёғоч най, мис най деб номланади. Найларнинг диаметри 20—30 мм. ва узунлиги 450—520 мм. бўлади. Каналининг бир учи тикин билан беркитилади. Юқориси-га яқин ён томонидан пуфла-надиган тешиги ҳамда унинг пастроғида бта чалғич бармоқ тешиклари бўлади. Бу тешиклар бармоқ билан тўла ҳамда ярим беркитиш ва пуфлаш кучини ўзгартириш натижасида 2,5 октава диапазонидаги товушқатор ҳосил қилиши мумкин. Бармоқ билан ёпиладиган тешикларнинг қарама-қарши томонида товушлар мувозанатини сақлашга ёрдам берадиган 2та ёки 3та тешик ҳам бўлади. Куй бошладиган пардага боғлиқ ҳолда найга мослаб ва бармоқ чалғич тешиклари беркитилиш сонига қараб созадалар орасида «беш кўл», «тўрт кўл», «уч кўл» деб номланувчи созлаш турлари қўлланилган.

Бугунги кунда анъанавий ўзбек ва тожик чолғу ансамблларида етакчилик қилгучи мазкур сознинг ўрни яққанавоз ва жўрнавоз сифатида халқ чолғу ансамбллари ва оркестрда фойдаланиш имкониятлари янада кенгайди.

Най ёнғоқ, ўрик, тут каби дарахтлардан, шунингдек, мисдан ҳам яса-лади. Баъзи

маълумотларда қайд этилиши-ча, қадимда ҳукмдорларга со-вға қилиш мақсадида найлар йирик ҳайвонларнинг суякларидан ҳам ясалган ва улар «ғажир най» деб аталган. Найнинг ўзига хос жиҳатларидан бири шуки, у «эғаси»дан бошқанинг овозига тушавермайди. Ҳатто ўзгача нафас унинг ҳаво йўлини ўзгартириб юбориши мумкин. Чолғу ўз соҳиби нафасини ҳис этиш хусусиятига эга эканини устозларимиз бот-бот такрорлашган.

Садонинг соф ва оҳангдор бўлиши чолғунини тўғри сақлашга ҳам кўп жиҳатдан боғлиқ. Яъни соз ўзи қуруқ бўлса-да, нафас билан ичига намлик югуради. Натижада у ёрилиб кетиб, кутилган садони бера олмайди. Ҳатто найнинг ташқи қисмидаги озгина тирналиш ҳам бир жиҳатдан кўриниши-га, иккинчидан оҳангдорлиги-га салбий таъсир этмай қолмайди.

Шунинг учун мен найим ичига мўътадил иқлимни сақлаш учун мосланган таёқчага намланган доқа ўраб солиб қўяман. Шунингдек, вақти-вақти билан совутилган пахта ёғи суртиб қўйиш, иссиқ ва совуқдан сақлаш мақсадида чарм филофлар кийгизиш қўйиш ҳам фойдадан холи эмас. Баъзи хонадонларда найнинг тешигидан ип ўтказиб олиб қўйишади. Бу шунчаки сони ўринлатиши эмас, балки шу йўл билан унинг ичидан доимий ҳаво ўтиб туради ва яхши сақланади.

МИЛЛИЙ ЧОЛГУ САСИДА МИЛЛИЙ ГУРУР

Аждодларимиз бир-биридан эшитиб, ўрганиб, анъанавий тарзда давом эттириб келган миллий чолғуларимиз, жумладан, найда бугун жаҳон мусиқа санъати хазинасидан ўрин олган асарлар ижро этил-яптики, бу миллий созларимизнинг имконият даражаси нақадар кенг эканлигини намоён этмоқда.

— Чолғунинг тараққий топиши ҳам кўп жиҳатдан халқнинг маънан юксалиши, маданияти, санъатининг ривожини

билан chambarchas bog'liq. Кўпгина археологик қазилмалардан топилган ёдгорликлар най санъати тарихининг ниҳоятда қадимий эканлигини тасдиқлайди. Азалдан най ижроси кичик давралар, хонадонларда ўтказиладиган йиғинларга файз киритган. Ана шундай соз бугун катта саҳналарда оркестр таркибида дунё куйлари ижросига жўрнавозлик қилиб туриши миллий созларимиз равнақиға ҳукуматимиз миқёсида эътибор қаратилаётгани ва устоз санъаткорларимиз меҳнати маҳсулидир.

Эътибор берсангиз, ҳатто кўпгина ривожланган мамлакатларда ҳам миллий чолғу ансамбллари ташкил этилмаган. Шу нуқтаи назардан олиб қаралганда, мен халқимиз руҳиятидаги миллий ғурурни ни-

Milliy sozlar

ажиб ҳолатнинг гувоҳи бўлдим: у фортепяно қарши-сидаги стулга қўғирчоғини ўтказиб унга шунчалар майин оҳангда соз билан сирлашиш-ни «ўргатарди»ки, бу хушмуомала эшитган дилни эритгудек эди. Кузатиб турганимни сезиб қолган қизим: «Устозим бир куйни ўргатгунча неча бора бармоқларимни чолғуга олиб бориб, неча бора қадимни ростлаб қўядилар. Нафасларини ёнгинамда ҳис этиб тураман. У кишини яхши кўрганим учун ҳам, куйлар ижросини тез ўзлаштиряпман...», — деди беғубор нигоҳларини қўғирчоғидан узмай. Шу-шу мусиқа таълимида инсоний-ликнинг гўзал тарбияси жамлигини кўргандай бўлаверман. Бу таълимни, тарбияни олган киши яхшиликни ҳам-иша қадрлайди. Устоз дуоси, эл мамнунлигини бебаҳо тухфа деб билади.

— Ўзбекистон халқ артисти Саиджон Калонов найини қўлтиқлаб уруш йиллари жангчиларга мададкор бўлиш учун жангҳоҳларга отланган экан-

ҳоятда юқори баҳолагим, қадрлагим келади. Юртимиз бошидан не-не кунлар ўтган бўлса-да, хусусан чолғуларимиз йўқолиб, нутилиб кетмагани, куй-қўшиқларимиз борича, бутунлигича авлодлардан авлодларга ўтиб куйланаётгани бунинг ёрқин далилидир.

Энди анъанавий ижрочиликка келсак, бунда устоз-шогирдлик усули, яъни эшитиб ўрганиб чалиш муҳим ўрин тутди. Най чалиш техникасида халқ куйларининг майинлиги боис ҳам бармоқлар тешиклар ўртасида сирғалиб, академик ижрода эса бирданги узиб-узиб ҳаракатланади.

Халқро миқёсида ўтказиладиган Чайковский номидаги танлов бор. Унда асосан скрипка учун ёзилган асарлар ижро этилади. Ана шундай мураккаб мусиқаларни ҳам академик ижро йўналишида пухта билим олган, қабул қилинган 12 октавалик тенг бўлинган товуш қаторлари белгиларини яхши илғаб, унга амал қила оладиган найчиларимиз маҳорат билан чалишмоқда. Бу эса бир пайтлар болларимиз гурунгу гаштакларда кўлларига олган чолғунинг бугун дунё саҳналарида дунё аҳлини лол этишдек юқори поғонага кўтарилганидан далолатдир.

МУСИҚА МЕҲР ВА ЭҲТИРОМ ТАРБИЯСИДИР

Қизим болалигида мусиқа мактабига қатнаб фортепиано чалишни ўрганган. Бир куни

Инсоният тарихининг унчалик узок бўлмаган пайдидан, аниқроғи, XIX асрнинг иккинчи ярмидан бошлаб дунё халқлари орасида эзгулик таркатувчи, умминсоний қадриятларни тарғиб-ташвиқ этувчи халқаро ташкилотлар вужудга келди. Булар орасида 1863 йили ташкил топган Халқаро Қизил Хоч Кўмитаси (ХҚХК) ўзига хос ўрин эгаллайди. Унинг пайдо бўлишига инсоният бошига тушадиган азоб-укубатлар сабаб бўлганига шак-шубҳа йўқ.

Ҳозирги пайтда дунёнинг 186та мамлакатидан расман тан олинган Қизил Хоч ёки Қизил Ярим ой жамиятлари фаолият кўрсатмоқда. Ташкилот фаолияти 1919 йилдан бери Халқаро Федерация томонидан мувофиқлаштириб борилади. Бу халқаро ҳаракатга Ўзбекистон Қизил Ярим ой жамияти ҳам қўшилган бўлиб, ўзига хос вазибаларни бажариб келади.

ташкил этилди ва уларда 2100 нафардан ортиқ «Инсон ва жамият» фани ўқитувчилари илғор педагогик технология асосида дарс бериш усулларида хабардор қилинди. Ўқитувчиларга ушбу фандан дарс бериш бўйича услубий қўлланма ҳам тақдим этилди ва барча мактабларга етказиб берилди. Кейинчалик бу ҳамкорликка Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази ҳам қўшилиб, бу тизим ўқув муассасаларига ўқув ва услубий қўлланмалар зарурий миқдорда етказиб берилгач, педагоглар учун махсус

фойдаланилмоқда.

— Академик лицей ва касб-хунар коллежлари ўқувчилари учун «Чақирувга қадар бошланғич тайёрларлик» фани бўйича тайёрланган ўқув қўлланмасининг тегишли мавзуларини тайёрлашда ХҚХК муаллифлар жамоасига ахборот ёрдами кўрсатди. Мазкур фан бўйича тайёрланган мультимедиавий қўлланма ва кўргазмали материалларнинг молиялаштирилишини ваколатхонамиз ўз зиммасига олди.

Xalqaro hamkorlik

фан ўқитувчиларига энг зарурий тавсиялар берилди,—дея изоҳлайди ХҚХКнинг Ўзбекистондаги минтақавий ваколатхонаси ахборот, ҳуқуқ ва таълим дастурлари бўйича мутахассиси Абдуҳалим Ҳукумов. — «Меҳр ва мурувват» жамоат фонди билан бир неча бор «Уруш бўлмасин жаҳонда» деб номланган республика иншо-лар танлови ташкил этишда ҳамкорлик қилингани ва бу

ЭЗГУЛИК ЙЎЛИДА

Ўзбекистонда ХҚХКнинг Минтақавий ваколатхонаси мустақилликнинг дастлабки йилларидан фаолият юритмоқда. 1993 йили Ўзбекистон Республикаси Женева конвенцияси ва уларга қўшимча протоколларни имзолади. Республикада халқаро шартнома қоидаларини бажаришга ўта масъулият билан қаралмоқда. ХҚХК ушбу шартномаларга қўшилган давлатлар уларнинг мазмун-моҳиятини тўлиқ тушуниб олишларига ёрдамлашади. Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг ушбу ҳужжатларда мустаҳкамланган халқаро инсонпарварлик ҳуқуқи қоидаларини яхши тушуниб олишларига кўмаклашиш учун мамлакатимиз таълим муассасаларида ўқитилаётган баъзи фанларга ушбу қоидаларнинг асосларини сингдириш мақсадга мувофиқ, деб топилди. Бунинг учун 1997 йили Ўзбекистон

Республикаси Халқ таълими вазирлиги билан ХҚХК ўртасида «Инсон ва жамият» фани орқали халқаро инсонпарварлик ҳуқуқи асосларини ўқувчиларга тушунтириб берувчи ўқув қўлланма яратиш ҳақида шартнома тузилди.

Бу ишга жалб этилган муаллифлар жамоаси халқимиз тарихи ва анъаналарига асосланган ўқув қўлланмасини яратишгач, у ўрнатилган тартибда тажриба-синовдан ўтказилди, тасдиқланди. 1999 йили тузилган навбатдаги шартномага мувофиқ, бу қўлланма ўзбек, рус, қорақалпоқ ва тожик тилларида 650 мингдан ортиқ нусхада чоп этилди ва мамлакатимиздаги барча умумтаълим мактабларига етказиб берилди.

Икки ўқув йили мобайнида Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ва вилоятларнинг ҳар бирида махсус ўқув-услубий семинарлар

курсни ўқитиш бўйича янгича имкониятлар вужудга келди.

Ўқувчилар онгида ушбу билимларни янада мустаҳкамлаш мақсадида Халқ таълими, Олий ва ўрта махсус таълим вазирликлари, Ўзбекистон Қизил Ярим ой жамияти, Халқаро Қизил Хоч Кўмитаси ҳамкорлигида 2000 йилдан бошлаб «Шахс ва жамият» фани бўйича уч босқичли республика танлови ҳам ташкил этилмоқда. Бу босқичда ўқувчилар бир неча марта Бухоро, Самарқанд, Шахрисабз шаҳарларидаги тарихий обидалар билан яқиндан танишиш имкониятига эга бўлдилар.

2005 йили «Шахс ва жамият» фанининг барча мавзуларини ўз ичига олган ўқув қўлланмаси нашр этилди. Нашр учун маблағ ХҚХК томонидан қўланди ва ҳозирги пайтда ушбу қўлланмалардан ўрта махсус касб-хунар таълими тизимида

Ҳамкорликда барча вилоятларда ушбу фан ўқитувчилари учун бир неча бор ўқув-услубий семинарлар, танловлар ташкил этилди. ХҚХК ваколатхонаси томонидан ушбу фандан республика миқёсида бир неча марта «Шунқорлар» ҳарбий-спорт мусобақалари уюштирилди. «Шахс ва жамият» ва «Чақирувга қадар бошланғич тайёрларлик» фани бўйича ўқитувчилар тайёрловчи Тошкент давлат педагогика университети, Бухоро ва Фарғона давлат университетларининг тегишли кафедралари билан ХҚХК таълим дастурлари бўлими ўртасида мустаҳкам алоқа ўрнатилган. ЎЗМУ қошидаги Олий педагогика институти билан ҳамкорликда уч марта «Шахс ва жамият» фанини ўқитишнинг долзарб масалалари» мавзусида республика илмий-амалий конференциясининг ўтказилиши натижасида

тадбирда ўқувчи-ёшларнинг фаол иштирок этгани улар онгида сиёсий-ҳуқуқий билимлар мустаҳкамланишига шарт-шароит яратди.

Таъкидланганидек, ХҚХКнинг Марказий Осиёдаги Минтақавий ваколатхонаси ўз таълим дастурлари орқали эзгуликни тарғиб-ташвиқ этиб келмоқда. Ваколатхона ташаббуси билан амалга оширилаётган ишлар мамлакатимизнинг халқаро шартномаларни имзолаш орқали ўзига олган мажбуриятларни бажараётганлигининг бир исботи бўлса, иккинчи томондан, мамлакатимиз келажаги бўлган ёшлар онгида халқаро-ҳуқуқий соҳадаги билимларни мустаҳкамлашга, уларнинг бу борадаги билимларини кенгайтиришга ҳам ёрдам беради.

Х.ТҶЙМАНОВА,
«Ma'rifat» муҳбири

ТАНЛОВДА ИШТИРОК УЧУН ТАКЛИФ

Танлов тартиб рақами: ЎМКХТД-2010/07

ТАНЛОВ НОМИ: ДАРСЛИКЛАР ВА ЎҚУВ ҚЎЛЛАНМАЛАРНИ ҚАЙТА НАШР ЭТИШ ЮЗАСИДАН ТАКРОРАН ТАНЛОВ.

Буюртмачи: Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази.

Манзил: Тошкент шаҳар, 100095, Собир Раҳимов тумани, 2-Чимбой кўчаси, 96-уй.

Молиялаштириш Давлат бюджети маблағлари ҳисобидан амалга оширилади.

Танловда банкротлик жараёнида бўлмаган, мажбурий солиқлар бўйича бюджет олдида қарзи бўлмаган ҳамда дарсликлар ва ўқув қўлланмаларни нашр этиш билан шуғулланиш учун махсус рухсатнома(лицензия)га эга ва илгари Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази билан тузилган шартномалар бўйича қабул қилинган мажбуриятларини лозим даражада бажара олган нашриётлар қатнашиш ҳуқуқига эга.

Қатнашчи харидорга шартномани бажариш қобилияти ва малакаси борлигини тасдиқловчи ҳужжат тақдим этиши керак ва мазкур ҳужжатлар танлов ҳужжатининг II бобида келтирилган талабларга жавоб бериши лозим.

Танлов комиссияси ўзининг эҳтиёткорлик чораларидан келиб чиққан ҳолда I бобнинг 6-бандида белгиланган тартибда танлов ҳужжатларига қўшимча киритиш орқали таклифларни топширишнинг охириги муддатини узайтириши мумкин. Бунда қатнашчиларнинг ҳуқуқлари таклифнинг охириги топширилиш муддати ўзгарган муддатга пропорционал равишда ўзгаради.

Танловга тақдим этиладиган дарсликлар ва ўқув қўлланмаларнинг рўйхати илова этилади.

Танловда қатнашиш истагини билдирган ва танлов

ҳужжатларини харид этган нашриётлар танлов эълон қилинган кундан бошлаб ҳар куни (шанба ва якшанба кунларидан ташқари) Тошкент вақти билан соат 9:00дан 18:00гача танловга тегишли қўшимча маълумотларни Ўрта махсус, касб-хунар таълими марказининг Таълим стандартлари ва ўқув адабиётларини такомиллаштириш бошқармасидан олишлари (Манзил: Тошкент шаҳар, 100095, Собир Раҳимов тумани, 2-Чимбой кўчаси, 96-уй. Телефон: (+99 871) 246-14-87, 246-27-11. Факс: (+99 871) 246-14-91) мумкин.

Ўрта махсус, касб-хунар таълими марказининг қуйида келтирилган махсус ҳисоб рақамига 200 000 (икки юз минг) сўм миқдоридан қайтарилмайдиган тўлов пул ўтказиш йўли билан ўтказилгандан сўнг юқорида кўрсатилган манзилдан Танлов ҳужжатлари олинади: 2010 йил 12 июлдаги танловда иштирок этган талабгорлар бундан мустасно.

Махсус ҳисоб рақами №:20203000903761981001, АТИБ ИПОТЕКА Банкнинг Меҳнат филиали, МФО: 00423, ИНН: 202515618. ОКОНХ 92120

Барча танлов ҳужжатлари асосида талаб этилган ҳужжатлар 2010 йил 2 август соат 12:00 га қадар юқорида келтирилган манзилга топширилиши шарт. Танлов таклифлари 2010 йил 2 август соат 15:00 да юқорида келтирилган манзилда қатнашчилар вакиллари иштирокида очилади. Кечикиб топширилган таклифлар очилмаган ҳолда қатнашчиларга қайтарилади.

Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази қатнашчилар томонидан танлов таклифини тайёрлаш билан боғлиқ бўлган харажатларга жавобгар эмас.

ЭКОЛОГИК ҲАЛОКАТ:

унинг оқибатлари даражаси қандай?

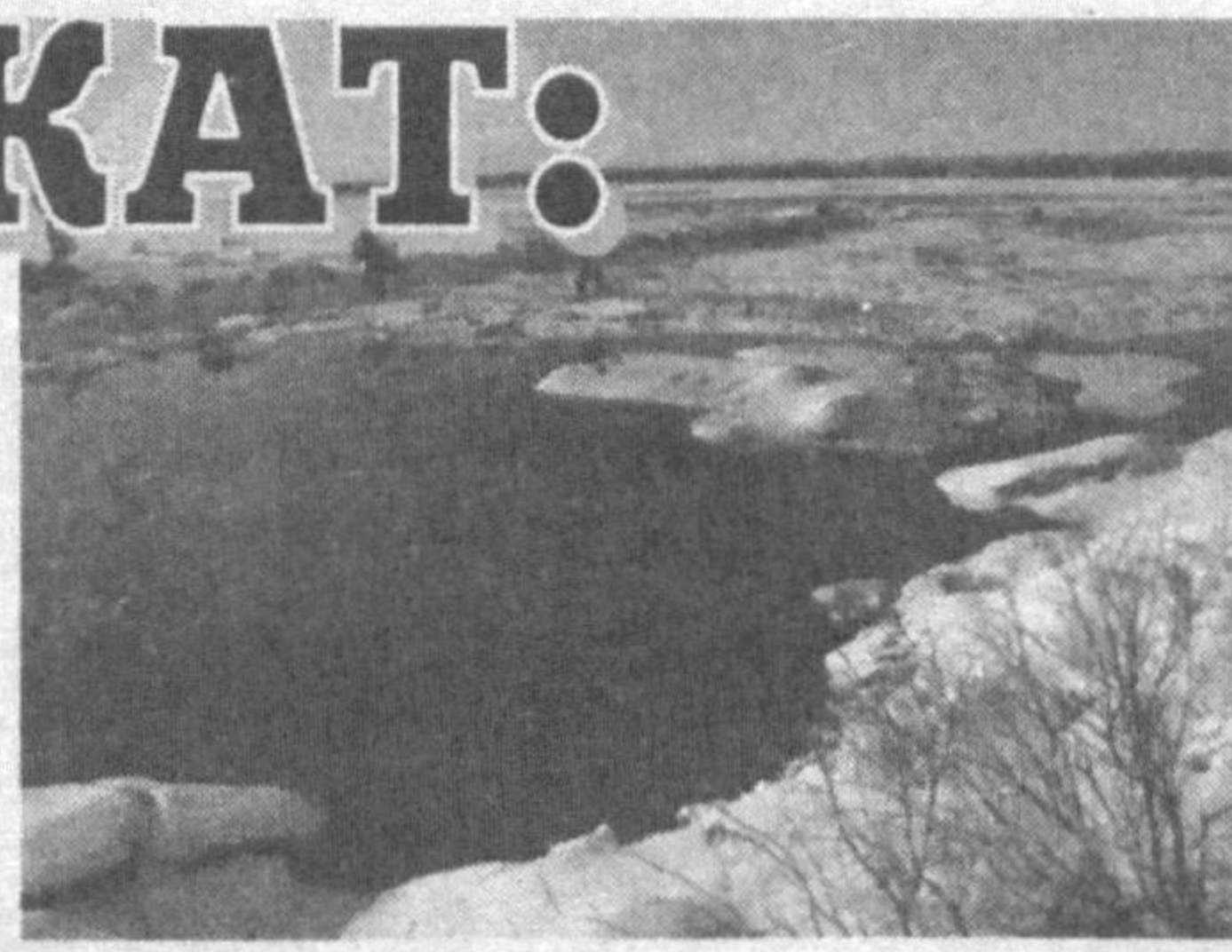
Буюк Британиянинг «Бритиш Петролиум» компанияси Мексика кўрфазида ҳалокатга учраган нефть қудуғидан «қора олтин»нинг оқиб чиқishiни тўхтатишга муваффақ бўлгани ҳақида хабар берди, деб ёзади «Уолл Стрит Жоурнал».

Маълумот ўрнида эслатиш жоизки, Мексика кўрфазидаги «Дипвотер Хоризон» платформаси Луизиана штати соҳили яқинида жорий йил 22 апрель куни кучли ёнғин ва портлашдан сўнг сув қаърига чўкиб кетганди. Ҳалокат туфайли 11 нафар инсон ҳаётдан кўз юмган. Шундан сўнг денгизга нефть сизиб чиқа бошлаган ва бу жараён ҳали-ҳамон ҳудуддаги экологик фалокат сифатида таърифланмоқда.

Шу кунгача «Бритиш Петролиум» компанияси кўрфазда нефть тарқалишининг олдини олиш чора-тадбирларига 3,12 миллиард доллар маблағ сарфлагани маълум. Ҳалокат жойида ҳамон қудуқдан нефть ва газни тортиш олиб ишлари давом этмоқда. Таъкидлаш жоизки, Мексика кўрфазидаги мазкур экологик ҳалокат нефть тарқалиши даражасига кўра АҚШда шу пайтгача содир бўлган энг йиригидир. Бунгача эса 1989 йили Аляска соҳилларида «Эксон Вальдес» танкери ҳалокати ва бунинг натижасида денгизга нефть ёйилиши туфайли энг кўп зарар кўрилганди. Ушанда соҳилга яқин саёз жойга урилган кемадан 260 минг баррель нефть сувга оқиб кетганди.

Ҳалокатни тўхтатиш чоралари у ёки бу даражада самара бера бошлагач, эндиликда экологлар мазкур ноҳуш ҳодисанинг экотизимга зарари ва унинг оқибатлари борасида фикр юритишмоқда. Уларнинг таъкидлашича, денгизга нефть ёйилишининг экологик оқибатларини аниқ белгилаш жуда мушкул, сабаби атроф-муҳитнинг бу каби ифлосланиши кўплаб табиий жараёнлар бузилишига олиб келади. Барча турдаги тирик организмларнинг яшаш шaroити батамом ўзгаради. Бунинг устига, нефть узок вақт давомида парчаланадиган маҳсулот ҳисобланади ва жуда қисқа муддатда сув юзасини қалин қоплаб олиб, ҳаво ҳамда ёруғликнинг ўтишига тўсқинлик қилади.

АҚШ Атроф-муҳитни ҳимоя қилиш агентлиги нефтининг ёйилиши борасида кенг доирадаги изоҳни тақдим этган. Унга кўра, сувга 1 тонна нефть тушганидан сўнг 10 дақиқада қалинлиги 10 миллиметрга тенг мойли «қоплам» ҳосил бўлади. Вақт ўтгани сари унинг қалинлиги 1 миллиметрдан ҳам юқароқ бўлиб боради. Бу нефть «доғи»нинг ҳажми кенгайиб бори-

шини билдиради. Шундай қилиб, 1 тонна нефть 12 квадрат километрга бўлган сув юзасини қоплаши мумкин. Қолган барча салбий таъсирлар шамол, тўлқин ва об-ҳаво шарoитига боғлиқ ҳолда юзага келади. Чунки «нефть доғи» шамол туфайли оқим билан бирга кўп қолларда ҳатто ҳалокат жойидан ҳам анча олис масофаларга «кўчиб» юриши мумкин.

Атроф-муҳитни сақлаш бўйича нефть саноати халқаро ассоциациясининг хабар беришича, бундай экологик ҳалокат пайтида балиқлар, судралиб юрувчилар, ҳайвон ва ўсимликларнинг бир пайтда оммавий равишда nobud бўлиши кутатилади. Лекин сув юзасида нефть тарқалишининг бироз ёки узок муддат ўтгандан кейинги таъсири ўта салбийдир. Бунда энг аввало, қирғоқ бўйи, денгиз туби ёки сув юзасида яшайдиган тирик организмлар жабр кўради.

Ҳаётининг асосий қисмини сувда ўтказадиган қушлар сув ҳавзалари сатҳида тарқалган нефть туфайли энг кўп азият че-

Sharh

кадиган жонотлардан биридир. Чунки ташқи таъсир натижасида уларнинг патлари тўкилиб кетади, кўзлари зарарланади. Жараёнда нефть ўрта ёки кенг даражада тарқалганига қараб 5 мингтагача қўшқанотлилар ҳалок бўлиши кузатилади.

Ҳалокат туфайли сутәмизувчилар — сув кундузлари, кутб айиқлари, тюленлар, эндигина дунёга келган денгиз мушуклари энг кўп ҳалок бўлади. Бунда ҳайвонларнинг нефть билан зарарланган юнги чигаллашиб, иссиқлик ва сувни тутиб қолиш хусусиятини йўқотади. Айни пайтда «қора суюқлик» тюлень ва китлар оиласига мансуб ҳайвонларнинг ёғ қатламга таъсир этиб, уларнинг танасидан чиқадиган иссиқликни сарфлаш одатидан ортади. Организмга тушган эса нефть жонотларнинг ошқозон-ичакларига шикаст етказиши, қон босими даражасининг бузилиши ва жигар захарланишига олиб келади. Нефтининг бугланиши туфайли ҳавога чиқарилган газлар ҳам фауна оламидан нафас олиш органлари зарарланишига сабаб бўлади. Балиқларга нефтдан ифлосланган озук ва сув орқали зарар етиши мумкин.

Энг аянчлиси, экологик ҳалокат туфайли умуртқасизларга етказилган зарар оқибатлари бир неча ҳафтадан тортиб 10 йилгача кузатилиши мумкин. Нима бўлганда ҳам бу ҳалокат дунё аҳлини янада сергакландиргани аниқ.

Наргиза ИБРОҲИМОВА

ЎСИМЛИК ЭЛЕКТР СТАНЦИЯЛАРИ

Олимлар электр токи кашф этилган илк даврдан то бугунги кунгача ҳали кузатилмаган бир тажрибани муваффақиятли амалга оширишди. Аниқроғи, ўсимлик хужайраларидан электронлар оқими ҳосил қилинди. Яна ҳам соддароқ айтилса, бевосита фотосинтез жараёнида флора олами ёрдамида микроскопик ҳажмдаги электр токи ишлаб чиқилди. Кашфиёт биоэлектр токи, яъни ҳавога карбонат ангидридни чиқармаган ҳолда ўқори самарали технологияни жорий этишга асос бўлиши тахмин қилмоқда, деб ёзади «Биоложи» нашри.

электронларни йиққан. Ўз навбатида мазкур заррачалар кичик миқдордаги электр токини ҳосил қилган.

Мутахассисларнинг таъкидлашича, ҳозирча бу — электр токини ҳосил қилишнинг энг тоза экологик усулидир. Шунга қарамай, жараённинг иқтисодий томондан қай даражада маъбул экани ҳусусидаги саволга ҳали асосли жавоб топилмаганча йўқ. Сабаби, ҳар бир хужайрадан тахминан 1 пикоампер ток ҳосил қилинади. Бу оддий қувват батареяси сигимида тенг токни ҳосил қилиш учун соатига триллионлаб фотосинтезланувчи хужайралар бўлиши талаб этилади, дегани. Қолаверса, ток ҳосил қилинганидан сўнг бир соат ичида хужайра nobud бўлиши мумкин. Шу сабаб, биоэлектр токини ишлаб чиқиш йўналишида тадқиқот олиб бораётган олимлар эндиликда хужайра «умри»ни узайтирувчи электродни яратишга эътибор қаратишларини таъкидлашди.

706та ЯНГИ САЙЁРА ТОПИЛДИ

«Кеплер» телескопи Кўёш сайёралар тизими таркибига кирмайдиган 706та сайёрани аниқлашга муваффақ бўлди. Ускуна ёрдамида олинган маълумотларни таҳлил қилган олимлар ҳозирча улардан 306таси ҳақидаги мақолаларни чоп этишган. Изланишнинг батафсил баёни НАСА расмий сайтыда берилган.

Айтиш зарурки, «Кеплер» телескопи сўнги тажриба пайтида 43 кун давомида узлуксиз равишда самони кузатиб борган. Унинг ёрдамида аниқланган сайёралар катталиги турлича: уларнинг энг кичиги Ер билан тенг, энг улкани эса Юпитердан бироз каттароқ экан.

Даставвал тадқиқотчилар энг кам қизиқиш уйғотадиган, яъни ҳаёт кечирш учун шароитлар мавжуд бўлмаган сайёралар ҳақида маълумот беришмоқда. Табиий шароитга кўра Ерда ўхшаш дая тахмин қилинаётган қолган 400га яқин сайёралар ҳақидаги ахборотни улар қайта текширгач, 2011 йилнинг илк ойларида чоп этиш ниятида эканини ҳам маълум қилишди.

Маълумот ўрнида айтиш жоизки, «Кеплер» ускунаси Кўёш тизимидан ташқарида бўлган ва тузилиши билан Ер сайёрасига ўхшаш самовий жисмларни топиш учун яратилган. У 2009 йили мартда самога чиқарилган бўлиб, олим-

ларнинг таъкидлашича, телескоп тадқиқ этаётган галактикада тахминан 4,5 миллионга самовий жисм бор. Ўз фаолиятининг дастлабки ойларида «Кеплер» 156 мингга яқин юлдузани ўрганиб чиққан.

Эътиборлиси, жараёнда мутахассисларда ўз йўлдоши ёки нур таратувчи юлдузи (Кўёш каби) тизимида бўлган сайёралар энг катта қизиқиш уйғотмоқда. Чунки бу турдаги самовий жисмларда сувнинг суюқ ҳолатида мавжуд бўлиши эҳтимоли юқори. Бу эса ҳаёт кечирш учун шароит борлигидан далолат беради. Тадқиқотчиларнинг гапларига қараганда, телескоп ёрдамида олинган дастлабки маълумотлар юзлаб янги сайёралар тизимларини аниқлашга имкон яратади. Айни пайтда улар топилаётган янги самовий жисмларни кенг-роқ тадқиқ этишга қаратилган мақсадли изланишларнинг бошлаб юборишган: мутахассислар сайёралар массасини аниқлаш бора-сидаги ҳисоб-китобларини амалга ошираяпти.

ОРТИҚЧА ТОЗАЛИК ЗАРАР(МИ)?

Аёнки, аллергия бу маълум аллерген (ёт модда)нинг организмга таъсири натижасида иммунитет тизимида кузатиладиган ўта таъсирчанлик ҳолатидир. Қизиқ, лекин сўнги пайтлардаги тадқиқотлар ривожланган мамлакатлар аҳолиси мазкур касалликдан бошқаларга нисбатан кўпроқ азият чекишини кўрсатмоқда. Хасталикнинг ҳар хил турлари бу давлатларда тез суръатларда тарқалиши кузатиляпти. Хўш, бунинг босиси нимада?

Монреаль университети профессори Гай Дилисписининг сўзларига қараганда, ушбу ҳолатга ўта даражада озодаликка ружу қўйиш олиб келар экан. Бу ҳақида «Риан.ру» манбаси эълон қилди.

Умуман олганда, ҳозир аллергияни кўзга тувиш кўплаб омиллар мавжуд. Уларга носоглом ирсият, об-ҳавонинг ифлосланиши, технологик ишлов берилган озиқ-овқат маҳсулотлари, руҳий зарба, тамаки маҳсулотларини кўп истеъмол қилиш ва бошқаларни киритиш мумкин.

— Тозалик даражаси билан аллергия ҳамда иммунитет касалликларининг кузатилиши ҳолатлари ўртасида ўзаро алоқа борлигини тажрибалар тасдиқлади. Масалан, агар уй ўта даражада озода, кимёвий моддалар ёрдамида ниҳоятда тозаланган бўлса, унда истиқомат қилувчи болада вақти келиб аллергия ёки иммунитет билан боғлиқ касалликларнинг кузатилиши эҳтимоли юқори, — деди профессор Дилисписси.

Аниқланишича, 1980 йили Фарб аҳолисининг фақат 10 фоизда аллергия кузатилган бўлса, бугунга келиб бу кўрсаткич 3 баробар ошган. Жорий йилда ҳар ўнинчи боладан биттасига астма (кўксов) ташхиси қўйилди. Тадқиқотчи санитария шароитлари ўзгармаган ҳудудларда касаллик даражаси ҳамон бирдай сақланиб қолганини алоҳида таъкидлади. Нега бундай ҳолат кузатилмоқда, деган саволга эса у куйидагича изоҳ берди:

— Инсоннинг овқатни ҳазм қилиш тизимидаги бактериялар фақат истеъмол қилинган маҳсулотни қайта ишлаш жараёнидагина иштирок этиб қолмайди. Улар, шунингдек, иммунитет тизимининг шаклланишида ҳам муҳим роль ўйнайди, яъни организмга кирган ёт моддаларга қарши таъсир кўрсатишда қатнашади. Айнан мазкур жиҳат болаларда иммунитет тизимининг шаклланишида ўта аҳамиятли.

Гигиеник чора-тадбирлар инсон соғлиғига микроорганизмларнинг хавfli таъсирини анча камайтиради. Айни пайтда бу каби тадбирлар соғлиқ учун фойдали микроорганизмларнинг nobud бўлишига ҳам олиб келади. Натижада, ҳазм қилиш тизими микрофлораси турфа хиллигига зарар етади.

Профессор мазкур ҳолат, яъни инсон микрофлораси кучсизланишининг олдини олиш учун пробиотик номини олган дори-дармонларни истеъмол қилишни тавсия этади. Чунки улар организмга ижобий таъсир кўрсатиш хусусиятига эга.

Гулрух ШОМУРОВА, Розия УСМОНОВА ва Мафтунa ҲОШИМОВА тайёрлади.

So'z ko'rki
NEGA SHUNDAY DEYMIZ?

(Davomi. Boshi o'tgan sonlarda.)

К

Ko'za kunda emas, kunida sinadi. Ogohlikka da'vat, hushyorlik, insof-diyonatga chorlovchi maqol. Ayrimlar, hech kim bilmayapti, indamayapti deya o'g'irlik, g'irromlik, xiyonat, mo'may daromad orttirish yo'lida g'ayriqonuniy ishlar bilan shug'ullanadilar. Xalq shundaylarga ko'zingni och, o'zingni yig'ishtirib ol, bir kunmas, bir kun siring oshkor bo'lib, boshingga mushkul ish tushadi, o'shanda so'nggi pushaymon o'zingga dushman bo'ladi, degan o'g'itni beradi. Obrazli qilib, bu jarayonni nozik, nafis ko'zga o'xshatiladi. U har kuni sinavermaydi, Ollohning g'azabiga yo'lliqqan bir kuning sinib, chil-parchin bo'ladi, deyilayotir.

So'z san'ati, obrazli tashbeh va qiyos, ogohlikka da'vat ruhida.

Ko'lining otini balig'i chiqaradi. Bu bilan oilaning, jamoaning otini yaxshi, oqil farzand, ishbilarmon, uddaburro xodimlari chiqaradi. Dong'ini elga yoyadi, demoqchi bo'ladilar. Elning dong'ini esa uning mard, botir, dongdor kishilari, buyuk ilm va fan darg'alari dunyoga yoyadilar, deyilmoqchi.

Ramzga yo'g'rilgan qanoat, iftixor, ishonchning badiiy ifodasi.

Ko'r bo'lsang bo'l, ko'rnamak bo'lma. Ko'rnamak — tuz ichib, tuzlug'iga tupurgan, yaxshilik ko'rgan odamiga yomonlik bilan javob qaytargan, do'stlik, vafoga xiyonat qilgan, nonko'r odam. Xalqimizning bunday kimsalarga nafрати shu qadarki, unday odam safida bo'lgandan yorug' olamni zulmat ichida ko'radigan ko'r bo'lishni afzal biladi.

М

Mag'iz achchiq bo'lsa, po'stiga ham urar. Odam torko'ngil, tajang, serjahl, tili achchiq bo'lsa, buni uning aft-angoridan ham bilib olsa bo'ladi, degan ma'noda ishlatadilar. Bunday shaxslarga nisbatan "zahar", "odam emas, ilon", "chayonday chaqadi", deya ozorlanib gapiradilar.

Maqolda ramz, nozik qiyos, obrazli tashbeh, salbiy munosabat bo'rtib turadi.

Mol chiqasiga kelsa, egasi sababchi bo'lar. Kishiga mol-mulki, buyumlarini ochiq-sochiq tashlab qo'ymay, ehtiyot qilishi lozimligini uqtirib, uni hushyorlikka chorlaydigan o'git-maqol. Muqobilari: "O'zingni ehtiyot qil, qo'shningni o'g'ri tutma"; "Egasiz etni it tortar"; "Olgan bir aybdor, oldirgan — ikki aybdor"; "Asragan to'qlini bo'ri yemas"; "O'g'rini o'g'ri qilgan — molning egasi"...

Bu maqol bilan "Moling o'g'irlanishiga, bir hisobda, o'zing ham sababchi bo'lasan. Endi ko'p siqilaverma, so'nggi pushaymon — o'zingga dushman. Kelgan balo-qazo shunday ursin. Bola-chaqang, mol-davlatiding sadaqa" deb jabr ko'rgan odamni yupatadilar.

Mol egasiga o'xshamasa, harom o'lar. Xotinda erning, erda xotinning, o'g'il yo qizda ota-onaning fe'l-atvori, ziqna-xasisligi, dilozorligi, qo'rsigli bo'lsa, unga nisbatan shu maqolni achchiq kinoya bilan ishlatadilar. "Mol egasi" qavmning uch-to'rt avlod narisi, katta bobo yo buvisi bo'lishi ham mumkin. Suyak surgan bu xislatu sifatlar haqida "Buning avlodida bor, katta bobosi ham shunday edi, bu nuqs uning qonida bor" deya mazkur maqol ma'nosini tasdiqlaydilar.

Н

Non pishguncha, kulcha kuyadi. Muqobili: "Katta to'qoch pishguncha, kichik to'qoch kuyibdi". Tandirda yopilgan nonga issiq o'tguncha kulcha qizaradi, non qizarguncha kulcha kuyib ketadi. Bu — maqolning tabiiy, o'z to'g'ri ma'nosi. Majoziy, ko'chma ma'nosi shuki, akasi uylanguncha, ukasi yoxud opasi erga tekkuncha singlisi shoshib, ichikib, mahtal bo'lib ketadi. Shunday hollarda mazkur maqolni shama, istehzo, hazil-mutoyiba tarzida qo'llaydilar.

Besabrlik, bemavridlik, uning oldini olishga undovchi maqol.

No'noq mergan oqsoq quyov izlar. Qo'lidan ish kelmaydigan, no'noq, epsiz, ishyoqmas, tanbal, noshud, buning ustiga, dangasa va bahonachi odam sidqidildan harakat qilmay, nuqul ishning oson, o'ng'ay bitishini ko'zlasa, uning ustidan istehzo bilan kulib, shunday maqolni ishlatadilar. Albatta, no'noq merganga oqsoq quyov uchrashi amrimahol bo'lganidek, bunday odamning ishi yurishishi, ro'zg'origa qut-baraka kirishi qiyin. Shunday odamlarni hayotda faollikka, harakat va insoniy mehnatga undovchi beozor yumorga yo'g'rilgan ramz, timsol maqoli.

Mahmud SATTOR

(Davomi bor.)

5-sinf uquvchisining maktabga borgisi kelmasdi. Sinfdoshlari orasida noquulay holatda qolishi uni ruhan ezar, tengsurllari chetlataётгандек tuyulganini uchun uzini davradan olib qochardi. Bolaning yuziga tushgan ёгнoqдек oq dogdan ota-ona ham qatтиқ izтиробда, шифокор хузурига olib borилганида, vitiligo kasalligi tashxisini kuyишди. Xush, bu qanday dard va uning kелиб чиқиш сабаблари нимада?

Диетолог Фарход Муҳамедов тақдим этган маълумотларда бу касалликнинг келиб чиқиш сабаблари, ташқи белгилари ва олдини олиш чора-тадбирлари ақс этирилган.

КЕЛИБ ЧИҚИШ САБАБЛАРИ

Меланин пигменти етишмаслиги натижасида танада oқ доғлар ҳосил бўлади. Бунга, шунингдек, қаттиқ нерв кўзғалиши, ўткир ошқозон-ичак фаолиятининг бузилиши, жигар функцияси сусайиши, яъни диабет касаллиги, овқат ҳазм қилиш трактида гижжа ва паразитларнинг мавжудлиги, нафас олиш йўлларидаги турли ҳолатлар замин яратиши мумкин. Қолаверса, жигар ўз вазифасини пассив ўтай бошлаганида, бунинг ақс таъсири соч ва терида сезилади. Соч тўқилиши, терисида турли касалликларнинг юзага келиши айнан ҳеч қандай нерв толаларига эга бўлмаганда, организмда филтратив лаборатория бўлиб хизмат қиладиган жигар фаолияти бузилиши билан ҳам боғлиқ.

Витилиго даставвал кичик oқ доғ бўлиб кўзга ташланади, кейинчалик ҳар хил шакл ва катталиқка эга бўла боради. Бадани бутунлай oқариб кетган кишиларни ҳам кўраимиз. Витилиго ёш ва ўрта ёш аёлларда кўпроқ учрайди. Дардининг организм умумий ҳолатига салбий таъсири йўқ, аммо у одамни руҳан эзади.

КЛИНИК БЕЛГИЛАРИ

Аввал терида енгил пушти ва oқиш сутранг доғлар пайдо бўлади. Доғлар борган сари кенгайиб, муайян чегараларни қамраб олади. Пигмент манбаси кўпинча oқиқ жойлар — юз, бўйин кўз ва оғиз атрофида бўлиши мумкин.

Витилиго инсон ҳаёти ва соғлиғига у қадар хавф солмайдми, бор-йўғи косметик нуқсон бўлиб, организмда моддалар алмашинуви бузилиши билан боғлиқ. Ҳозирги вақтда касалликни даволашга жиддий эътибор берилмоқда, унинг келиб чиқиш сабаблари ҳақида анчагина маълумотлар тўпланган. Масалан, бу касаллик аутоиммун билан боғлиқ ҳолда тасаввур қилинади. Бу нимагини таҳлил қилишга уриниб кўрайлик.

Гап шундаки, иммунсистемада жиддий муаммолар бор: организм ўз ҳужайралари ёнига

ФЙДАЛИ МАСЛАХАТЛАР

Майда доғларни турли крем ёки куёшда тоблаш мумкин бўлган лосьон билан яшириш мумкин.

Иссиқ кунда кўчага чиқётганингизда куёш нурига қайтарувчи кремларни ишлатинг.

Таркибида В, А, Е, С витаминлари ва мис, рух, марганец моддалари бўлган озик-овқат маҳсулотларини кўпроқ истеъмол қилинг.

Salomatlik saboqlari

мент — меланин тери эмас, балки мия остида ўсишга таъсир кўрсатувчи ички секреция безидаги мелантроп гормон орқали бошқарилади. Мутахассисларнинг фикрича, касаллик ана шу гормоннинг нормал ишламаслиги оқибатида ҳам келиб чиқади.

Ҳозирда бу касаллик ультрабинафша нурлар билан даволанмоқда. Метоксалаен ва псорален препаратлари ёрдамида теридаги нуқсонлардан қутулиш мумкин, аммо касаллик буткул йўқолмайди. Бошқа усуллар ҳам бор. Шулардан бири микротўқинли резонанс терапиядир. Бу усулда беморларнинг асосий қисми енгилликка эришмоқда. Улар асосан,

болалар ва ёши катта кишилардир. Чунки уларда бошқа касалликлар бўлмай, модда алмашинув жараёни бузилган, холос.

Муҳими шундаки, 2-3 муолажадан сўнги беморда ижобий ўзгаришлар сезила бошлайди. Даставвал доғлар орасида юқори пигментли доира ҳосил бўлади. Доғнинг ўзи эса пушти рангга киради, бунда аввало, сепкил ва капиллярлар кўриниш беради. Доғ излари аниқ ёйила бошлайди. Бу дегани, даволаниш жараёни самарали кетмоқда.

Даволаниш натижаси одамнинг ўзи ҳам боғлиқ. Гап йиллар эмас, оилар ҳақида кетмоқда. Кишининг яшаш тарзи ва ишлаш жараёни кўп нарса аниқлаб беради. Масалан, беморлардан бири 5та муолажадан сўнги даво тогган.

ТУРТТА ОМИЛГА РИОЯ ҚИЛИНГ

Ҳар қандай касалликни даволагандан кўра, олдини олиш мақсадга мувофиқдир. Шу жумладан, витилигонинг ҳам. Тиббиёт соҳаси вакиллари соғлом турмуш тарзига риоя қилган кишининг иммун системаси нормал бўлишини, мабодо у бирор касалликка чалинса, тез енга олишини ва шунинг баробарида узoқ умр кўришини таъкидлайди. Соғлом турмуш тарзи деганда, асосан тўртта омил ҳисобга олиниши лозим: тозалик, овқатланишда рационга риоя қилиш, танани турли таъсирлардан ҳимоялаш, унда модда алмашинувини таъминлаш.

Фарзанди соғлом, кўркам, ҳар қандай жисмоний ва руҳий нуқсонлардан холи бўлишини истоган ота-оналар ана шу қоидаларга риоя қилишлари лозим.

ВИТИЛИГО УЗИ НИМА?

Витилиго борган сари жиддий муаммога айланмоқда. Расмий статистикада ер юзи аҳолисининг 4 фоизи витилигога чалингани қайд қилинади.

Йилдан йилга витилиго авж оляпти. Айниқса, Фарбий Европа мамлакатларида аҳвол анча ташвишланарли. Масалан, Италия ва Швейцарияда мазкур касалликка чалинганлар учун махсус клиникалар очилган.

Витилиго наслдан наслга ўтади. Аммо касалликнинг айнан ўзи эмас, балки иммун системасини бузувчи генларига навлodдан авлодга ўтади. Шунинг учун витилиго маълум бир авлод вакилларида айнан учрамаганда, бошқа аутоиммун касалликлар, хусусан, қалқонсимон бездаги нуқсонлар, ошқозон муаммоси, ўсмали ҳолатлар, шиллиқ пардаларнинг яллиғланиши, қандли диабет касалликларида бу ҳолат яққол сезилади. Авлодида витилиго бўлмаган кишилар ҳам бу дардга йўлиқиши кузатилади.

ДАВОЛАШ МУМКИНИМИ?

Витилиго даволаш қийин кечади, гарчанд у теридаги касаллик ҳисобланса ҳам бутун организмнинг нуқсонни ҳисобланади. Айрим беморлар фақат теридаги доғни даволашга ҳаракат қиладилар, ваҳоланки, бунинг учун аввало ички органларни соғломлаштириш керак. Терида асл ранг берувчи пиг-

ХАЛҚ ТАБОБАТИДАН

Витилиго даволашда бақатўн ҳайратланарли натижа беради. Бақатўн сув сатҳида ўсувчи ўсимлик бўлса ҳам, патаксимон кўринишда бўлгани учун илдиэлари сувнинг таъ кирмида жойлашади. У ўша илдиэлари орқали сув ҳавзаларида кўпаяди. Баланглиги 0,3-0,4 см. Асосий гуллаш даври май ойи ҳисобланиб, сентябрда камроқ гуллайди. Арктикадан ташқари барча жойларда тарқалган. Ўсимлик оқмайдиган сув ҳавзаларида учраб, тезликда унинг юза қисмини қоплаб олади. Даволаш жараёнида ўсимликнинг исталган қисми қабул қилинади. Йиғиш вақти ёз. Кимёвий таркибида 25 фоизгача протейин, йод, бром бор.

Бақатўн кукуни билан асални аралаштиринг. Кунига уч марта 1-2 граммдан қабул қилинг.

Грек ёнғоғининг яшил барглари спиртга аралаштирилиб, ҳосил бўлган эритма дефект бор жойга суркалиши лозим.

Янги узилган равоч шарбатини кунига икки марта доғ бор жойга сурканг.

Қизилпойга ўтининг дамламасини кунига уч марта бир ош қошиқдан истеъмол қилинг. Уч ҳафталик муолажадан сўнги бир ҳафта таанафус қилиниши лозим. Даволаш муддати 4-6 ой. Бунга тайёрлаш учун бир ош қошиқ қизилпойга барги ёки ўтини қайноқ сувга солиб, 30 дақиқа тиндириб кўйилади. Бир вақтининг ўзида қизилпойга ёғи ҳам терида суртилиши мақсадга мувофиқ. Бунинг учун қизилпойга ўти ўсимлиги ёғи билан ҳаммом сувида уч соат иситилади, шундан сўнги ўсимлик яхшилаб сикилади. Қизилпойга терининг ультрабинафша нурларга таъсирини кучайтиради, шунинг учун муолажадан сўнги куёш ваннаси қабул қилиш мақсадга мувофиқ. Даволаш дастлаб 1-2 дақиқадан бошланиб, ҳар кун шунча минутдан кўпайтирилади. Бу жараён 20-30 кун давом этади.

Хулқар ТҲЙМАНОВА тайёрлади.

"БРАЗИЛИЯГА БИРГА БОРАМИЗ"

Жанубий Африка Республикасида футбол бўйича ниҳоясига етган навбатдаги мундиалга таклиф этилган ўзбек ҳаками Равшан Эрматов ҳамда лайнсмен Рафазль Илёсов юртимизга қайтиб келди. Тошкент халқаро аэропортида эрта тонгдан узоқ-яқиндан келган мухлис мутахассислар, журналистлардан иборат гуруҳ уларга пешвоз чиқди. Кутиб олиш жараёни карнай-сурнайларнинг ўзбеккона наволарига уланиб, субҳидам тароватига файз кўшди.

Равшан Эрматовни кутиб олиш жараёнида қатнашганлар ҳакамлар шарафига қалб сўзларини билдирди. "Қора қитъа" яшил майдонларида кечган футбол матчларида энг кўп — бешта учрашувга ҳакамлик қилган мутахассисларимиз бугун дунё нигоҳида, уларнинг ўз соҳаси билимдони эканини кўпчилик пировардида тан олишга мажбур бўлгани қувонарли ҳолатдир.

Табиийки, юртдошларимизнинг ана шундай юксак натижаларга эришишида Президентимиз И.Каримов томонидан спортни ривожлантириш борасида яратиб берилган шарт-шароитларнинг, қулайликларнинг самараси бекиёс, албатта. Бунинг учун ҳакамларимиз ҳам ўз навбатида миннатдорлик билдиришди.

Мана, кўз очиб юмгунча, 19-жаҳон чемпионати ҳам тарихга ай-

ланди. Энди барча жамоалар эътиборини 2014-йили Бразилия стадионларида ўтадиган жаҳон биринчилигига қаратади. Табиийки, унга қадар бир қатор муҳим чемпионатлар ҳам жамоаларни синовга чорлашга улгуради. Равшан Эрматов журналистлар билан бўлган суҳбатда ана шуларни назарда тутиб: "Келгуси жаҳон чемпионатида битта орзуим — миллий терма жамоамиз билан қатнашишдир. Бунинг учун сидқидилдан ишлашимиз ва ҳаракатни кучайтиришимиз зарур", деди.

Кимлардир футбол ўйнаб, яна кимдир уни томоша қилиб завққа тўлса, одатда жуда камтарин ва камгаплиги билан танилган Равшан Эрматов учрашувларни бошқариб роҳатланганини яшириб ўтирмади: "Амалга оширган ишмиздан катта роҳат олдик. Тўғри, ҳали қиладиган ишларимиз кўп,

Futbol

лекин бизга юклатилган вазифани уddаладик, деб ҳисоблайман".

Журналистлар томонидан берилган энг эътиборли савол куйидагича бўлди: "Финал ўйинига тайинланмаганингиз сизни ранжитдимиз?". Чиндан ҳам ўзбекистонлик ихлосмандлардан ташқари, аксарият хорижликлар ҳам финални айнан Р.Эрматов бригадаси назорат қилишини кутишаётганди-да. Эрматовнинг ўзи эса бунга: "Бу ёшда менга финал ўйини берилмаслигини билганим. Ярим финалнинг ўзиёқ биз учун катта натижа", деб жавоб берди.

Шу тариқа суҳбат яқунланди ва мундиал ҳавоси Тошкент бўйлаб сингиб кетди... Диёримиз футболга алоқадор бундай бахтли кунлар, байрамлар кўчаларимизни безайверсин. Равшан Эрматов ва унинг ёрдамчилари бўлмиш Рафазль Илёсов ҳамда қирғизистонлик Баходир Кўчоровнинг келгуси фаолиятида янги зафарлар тилаймиз.

Зоҳиджон ХОЛОВ,
"Ma'rifat" муҳбири

КУТИПМАГАН ЙУҚОТИШ

Теннис бўйича Франция очик чемпионатида ғалаба қозонган Франческа Скьявоне 19 июлда Словениянинг Портороже шаҳрида ўтказилиши кутилаётган турнирда иштирок этмайди, деб хабар берди АР.

Чоршанба кuni Теннисчи аёллар ассоциацияси турнир ташкилотчилирига италиялик теннис устаси билан олган жароҳати туфайли мусобақада қатнаша олмаглигини маълум қилди.

"Катта дубулга" туркумига кирувчи мазкур нуфузли турнирда голибликни қўлга киритган биринчи италиялик теннисчи Скьявоне Порторожеда бўлиб ўтадиган мусобақада иккинчи рақам остида кортга чиқиши керак эди. Биринчи рақам остида эса сербиялик Елена Янкович чиқиши кутилаётганди.

11 ОЙЛИК ТАНАФФУСДАН СЎНГ

ЖАР вакили Кастер Семеня қарийб бир йиллик танаффусдан сўнг ўзининг биринчи ғалабасини нишонлаб, мухлис ва мутахассислар эътиборига тушди, дея маълумот берди "Рейтер".

Семеня энгил атлетика мусобақаларидан бирида олган жиддий жароҳати туфайли 11 ой профессионал спорт билан шугуллана олмади. Табиийки, бу вақтда у соғлигини мустаҳкамлаш ва спорт формасини қайта тиклашга эътибор қаратди. Халқаро энгил атлетика федерациялари ассоциацияси (IAAF) спортчига аёллар ўртасидаги мусобақаларда иштирок этишга руҳсат берди.

Финляндияда бўлиб ўтган Lappeenranta Games турнирида 19 яшар Семеня 800 метрга югуриш баҳсида марра чизинга 2 дақиқаю 4,22 сонияда етиб келди ва ғалаба қозонди. 2009 йили эса у Берлинда кечган жаҳон чемпионатида шу масофани 1 дақиқаю 55,45 сонияда забт этганди.

ПУЙОЛЬ ХАЙРЛАШДИ

"Барселона" клуби афсонавий ҳимоячиси Карлес Пуйоль ЖАРда ўтказилган жаҳон чемпионатидан сўнг Испания терма жамоасидан кетишини маълум қилди, деб ёзади "Марса" манбаси.

Испания терма жамоаси ҳимоячиси жаҳон биринчилигини қўлга киритишда катта хизмат қилди. Айнан у Германияга қарши кечган ярим финал матчида ҳал қилувчи гол муаллифи бўлди. Аслида Пуйоль терма жамоа таркибидан чиқиб тўғрисидаги қарорга ноябрь ойида келганди. Жамоа бош мураббийи Висенте дель Боске ва спорт директори Фернандо Йерро футболчи ишбу қароридан қайтаришга кўп бора уринишди, аммо бу ҳаракатлар бесамар кетди.

Кизини шундаки, Пуйоль жамоага келганда биринчи учрашуви ҳам, сўнги учрашуви ҳам Голландияга қарши кетди. Ҳимоячининг дебют матчи 2000 йилнинг 15 ноябрида бўлганди. Орадан 10 йил ўтиб, ушбу икки терма жамоа яна учрашади ҳамда ғалаба яна испанлар томонида бўлди (1:0).

СЕРЖИУ —

10-БОСҚИЧДА ТЕНГСИЗ

Портуғалиялик таниқли велоспойгачи — "Тим Радиошак" жамоаси аъзоси Сержиу Паулиньо «Тур де Франс» кимўзарининг 10-босқичида ғалаба қозонди, деб хабар берди Франция маҳаллий нашрлари.

У Алп тоғлари ёнбағридан старт олиб, Шамбери ва Гап шаҳарларига қўшилган 179 км.лик масофани 5 соат, 10 дақиқа, 56 сонияда босиб ўтди. Белоруслик Василий Кириенко аввалига барча рақибларидан олдинда бораётганди, бироқ финишга яқинлашганда, «Касс Дэлпарн» жамоаси аъзоси иккинчи ўринга тушиб қолди.

Умумий ҳисобда локсембурглик пойгачи Энди Шлоқ ҳали ҳам биринчиликни қўлдан бой берганича йўқ, Россия вакили Меньшов эса тўртинчи ўринни эгаллаб турибди.

Шаҳина ЖҲРАЕВА тайёрлади.

БОКСЧИЛАРИМИЗ — УКРАИНАДА ҲАМ ФОЛИБ

Юртимизда кўплаб спорт турлари сингари бокс ҳам катта нуфузга эга. Буни кейинги йилларда мамлакатимиз шарафини халқаро майдонларда муносиб ҳимоя қилаётган чарм қўлқоп соҳиблари мисолида ҳам кўришимиз мумкин. Яқинда ҳамюртларимиз Украинанинги Мариуполь шаҳрида бўлиб ўтган халқаро турнирда мезбонлар, Озарбойжон, Беларусь, Молдова, Тунис, Грузия ва Россия боксчиларига қарши рингга чиқишди.

Мурасасиз ва кизгин мушталашувларда муваффақиятли иштирок этган вакилларимиздан 9 нафари ўз вазн тоифасида

барча рақибларини доғда қолдириб, финал оstonасигача етиб келиш-вакилларимиздан 9 нафари ўз вазн тоифасида

Баҳсларнинг асосий

Boks

муддаоси бўлмиш 1-ўрин учун кечган жанглирда Аббос Атоев, Элшод Расулов, Алишер Маҳмудов, Жасурбек Латипов, Орзубек Шоимов, Санжар Раҳмонов ва Мирзоҳид Абдуллаев олдида қўйган мақсадларига эришган бўлса, тажриба ва маҳорат бобида бироз оқсаган боксчилар

Хуршид Тожибоев ҳамда Сардор Абдуллаев кумуш медаль билан кифояланди.

Энг қувонарлиси, халқаро майдонларда ҳам юксак эътирофларга сазовор бўлиб келаётган боксчиларимиз ушбу биринчиликда жамғарган жами 9та медаль эвазига умумжамоа ҳисобида 1-ўринни банд қилди.

Сурайё ХОЛИҚОВА тайёрлади.

МУВАФФАҚИЯТЛАР СОНИ ОРТМОҚДА

Шахрисабз туманидаги тоғлар ва зилол сувлар бағрида жойлашган Мироқи спорт-педагогика коллежи бугунги кунда нафақат туман, балки вилоят таълим муассасаларига ҳам кадрлар етиштириб бераётган илм масканларидан бири. Коллежда таҳсил олаётган спортчилар республика ва халқаро мусобақаларда фахрли ўринларни эгалламоқда. Жисмоний тарбия ўқитувчиси, "Шухрат" медали совриндори Санжар Боймуродовнинг таэквандочи шогирдлари илм маскани шарафини муносиб тарзда ҳимоя қилмоқда.

Яқинда бу муваффақиятлар сафини коллеж услубиси ва жисмоний тарбия ўқитувчиси Жалолиддин Келдиев раҳбарлигидаги "Зиёкор" қизлар қўл тўпи жамоаси ўз эришган ютуқлари билан тўлдирди. Аввалига Мироқи шаҳарчаси атрофида жойлашган таълим муассасалари жамоалари билан куч синашиб,

маҳоратини оширган қизлар, кейинчалик туман миқёсидаги мусобақаларда тенгқурларини биринкетин маглубиятга учратди. 2011 йили Сурхондарё вилоятида бўлиб ўтадиган "Баркамол авлод" спорт ўйинларининг туман саралаш босқичида иштирок этган, Шахрисабз тиббиёт коллежи жамоаси билан бўлиб ўтган мурасасиз беллашувда голиб чиқиб, вилоят босқичида қатнашиш йўлланишини қўлга киритди.

Бу каби ғалабаларни коллежимизда спортнинг барча турлари билан шугулланишга етарлича шароит яратилгани билан изоҳлаш мумкин. Юртимизда спортга, жумладан, хотин-қизлар спортига қаратилаётган алоҳида эътибордан руҳланган ушбу спортчи-қизларнинг парвози юксак бўлиши шубҳасиз.

Марғуба ТОШТЕМИРОВА,
коллеж ўқитувчиси

ЭЪТИБОРЛИ БЎЛИНГ 01

Кундалик ҳаётимизни "зангори олов"сиз тасавур этишимиз қийин. Турмушимизда муҳим аҳамиятга эга бўлган ана шу ёқилгидан тўғри фойдаланиш, хавфсизлик қондаларига қатъий амал қилиш ўзимиз ва атрофимиздагиларнинг ҳаётини асраш ҳамда моддий неъматларга етиши мумкин бўлган фавқулудда талафотлардан сақланишнинг муҳим шартидир. Бунинг учун эса қуйидагиларга эътибор бериш керак:

Газ плитаси ўрнатилган хонани тез-тез шамоллатиб туриш, газ, кўмир ёқилладиган печкалар мўриси йилига камида бир марта тозаланиши лозим. Печка ва газ плиталари ёнида бензин, керосин каби тез ёнувчи суюқликларни сақлаш, электр асбобларидан нотўғри фойдаланиш, ёш болаларнинг гурут билан ўйнашига бепарво қараш каби ҳолатлар ёнгинни келтириб чиқарувчи сабаблардан саналади. Учкун тоқканда ёниб кетадиган айрим нарсалар борки, уларни печкалар ёнида сақлаш асло мумкин эмас. Лак, бўёқлар, мебеллар, синтетик кийимлар шулар сирасига қиради. Бундан ташқари кимёвий моддалар, каучук ва пластмассадан

ясалган турли буюмлар тез ёнишдан ташқари кўплаб зарарли моддалар ҳам ажратиб чиқаради.

Ҳозирги даврда ёнгинга қарши кураш, уларнинг олдини олишда замонавий техника воситаларидан самарали фойдаланишмоқда. Ана шу воситалар орасида ёнгин хавфи ҳақида зудлик билан хабар беришчи хабарлаш воситалари, назорат мосламалари муҳим аҳамият касб этади.

Республикаимизда ҳам ёнгин хавфсизлигини таъминлаш борасида хорижий ҳамда ўз корхоналаримизда ишлаб чиқариладиган назорат мосламалари ва хабарлаш воситаларига бўлган талаб юқори. Бу мосламаларни ўрнатиш орқали ёнгин туфайли келадиган зарарларнинг олди олинади.

Шу ўринда барча юртдошларимизни ёнгин хавфсизлигига тўла риоя қилиш ва олиб бораётган уй-жой қурилиши ишларида юқорида таъкидлаб ўтилган мосламалардан фойдаланиш масалаларига эътиборли бўлишга чақирамиз.

Н. КЕНЖАБАЕВ,
12-ҲЕҲО 26-ҲЕҲК
кичик инспектори

КАМАЛАКДЕК ТОБЛАНГАН ФАСЛ

Ёздаги қизгин ва шодон жараён бу:

болажонлар қувноқ таътилга ошиқадилар. Уларнинг манзили соғломлаштириш оромгоҳлари-ю, шаҳару қишлоқлардаги буви-буважонларнинг кошоналари, спорт майдони-ю истироҳат боғлари бўлади. Шунингдек, бу таътил фаввора-ю музқаймоқлари билан ҳам мароқли.

Ёздаги ҳаяжонли ва қутилган лаҳзалар бу:

абитуриентлик мақомидаги минглаб йигит-қизлар тонг салқинида мутолаа билан машғул бўлса, шом салқинида фавворалар атрофида куннинг иссиқ тафти билан бирга ҳаётида кескин бурилиш ясовчи имтиҳон ҳаяжони ҳовурини ҳам босишга интиладилар.

Ёзда қиш ғамини ўйлаб қилинаётган ҳаракатлар бу:

далалардаги дехқон ва боғбонларнинг эл дастурхони тўкинлиги йўлида қилаётган меҳнати — қуёш нуридан ранг олиб, ғарқ пишган ва пишаётган меваю сабзавотларни кўриб, бобоқуёш тафтидан қизарган юзларига шукроналик табассуми инади.

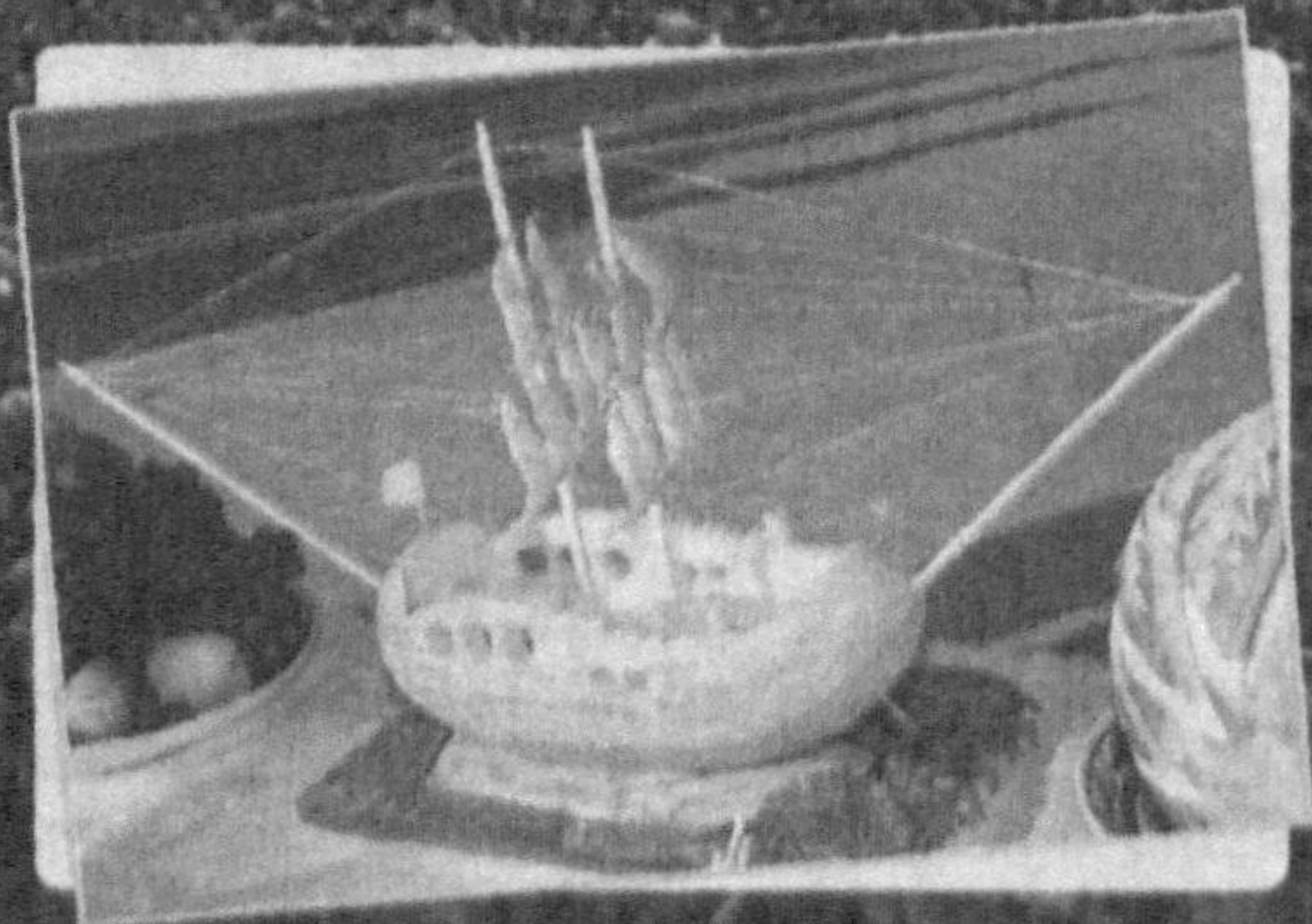
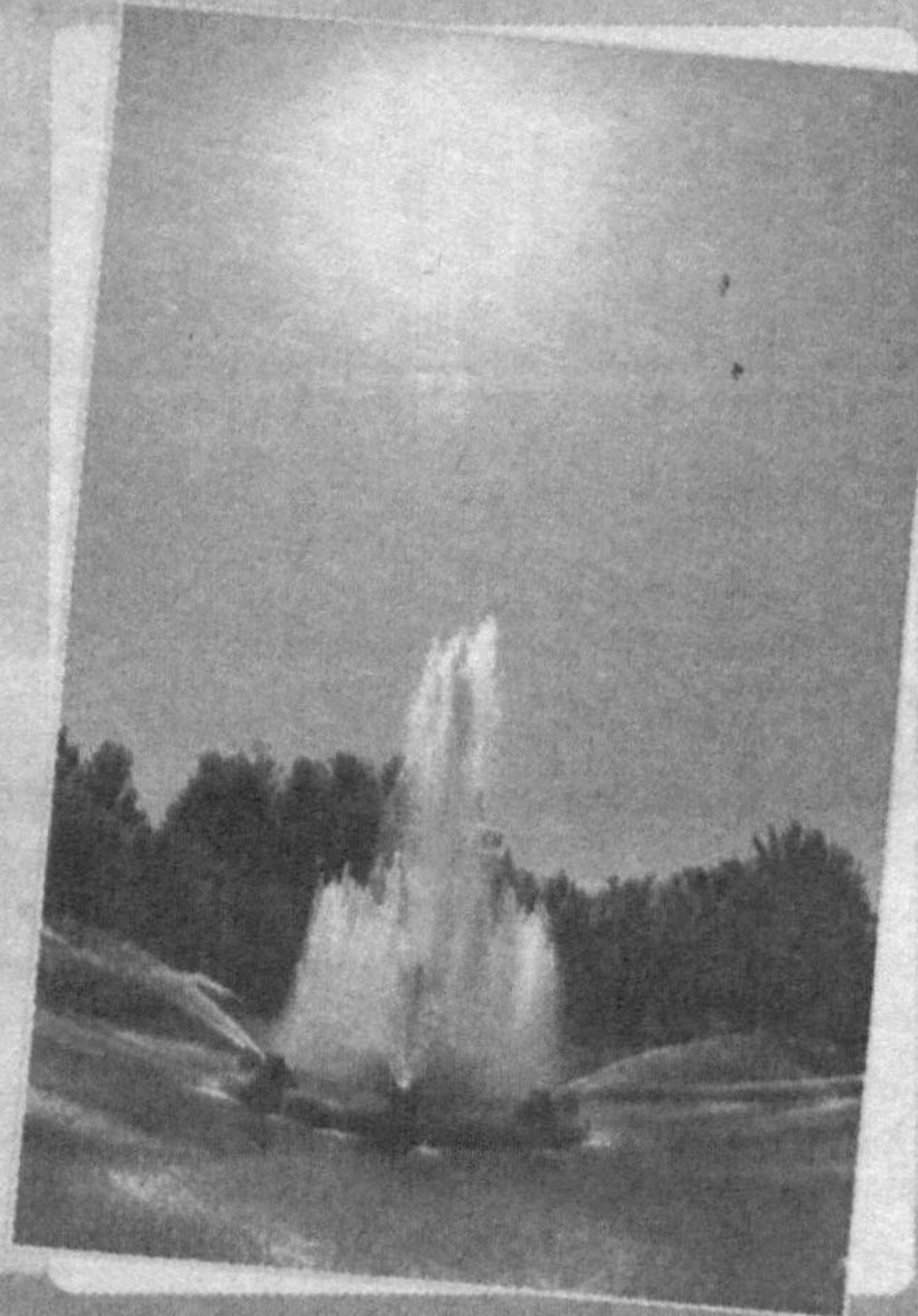
Ёздаги чечакларнинг тилаги бу:

«Илдизим сувда-ку, саратондан омон чиқаман!».

Ёздаги табиий ҳолат бу:

тоғ дарёлари шиддат билан пастга интилса, одамлар имкон қадар тоғнинг баландроқ қисмига ошиқадилар. Бироқ огоҳ бўлинг, тоғ дарёси саратонда ҳам совқоттиради.

Шерали НИШОНОВ

Ma'rifat**ТА'СИС
ЕТУВЧИЛАР:**

Ўзбекистон Халқ та'лими
вазирлиги, Ўзбекистон Олий
ва о'рта maxsus та'лим
вазирлиги, Ўзбекистон
Та'лим ва фан ходимлари
касба uyushmasi
Markaziy Kengashi.

Бosh муharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Тahrir hay'ati: Jumanazar BEK-
NAZAROV, Baxtiyor DONIYOROV,
Xurshid DO'STMUHAMEDOV,
Bahodir JOVLIYEV (bosh muharrirning
birinchi o'rinbosari), Akmal ISLOMOV
(mas'ul kotib), Mahmuda MURZAYEVA,
Elshod NABIYEV, Husan NISHONOV
(bosh muharrir o'rinbosari), Nurlan
USMONOV (bosh muharrir o'rinbosari,
"Учитель Узбекистана"), Aleksey
CHUKARIN (mas'ul kotib, "Учитель Уз-
бекистана"), Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
Ўзбекистон Matbuot
va axborot agentligida
№ 0067 raqam bilan
ro'yxatga olingan.

INDEKS: 149, 150, G-622.
Tiraj: 27800.
Hajmi 4 bosma taboq.
Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3.

Navbatchi muharrir:
Oybuvi OCHILOVA.

Navbatchi:
Zohidjon XOLOV.

«Ma'rifat» dan materiallarni ko'chirib bosish tahririyat
ruxsati bilan amalga oshirilishi shart. Tahririyatga yuborilgan
materiallar muallifga qaytarilmaydi.

beigisi ostida reklama materiallari beriladi.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

E-mail: info@marifat.uz
Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib — 233-99-15, umumiy o'rta
va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi — 236-53-16, fan,
oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yangiliklari bo'limi
— 236-54-03, adabiyot, madaniyat, kasaba uyushmalari hayoti
yangiliklari bo'limi — 236-54-69, ma'naviyat va maktabdan
tashqari ta'lim yangiliklari bo'limi — 236-54-23, siyosat,
xalqaro hayot va sport yangiliklari bo'limi — 236-55-58,
reklama va marketing bo'limi — 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda
erkin narxda

Dizaynerlar
Liliya BINASHEVA,
Malohat TOSHOVA.

«Sharq» nashriyot-matbaa
aksionerlik kompaniyasi
bosmaxonasi.

Korxonalar manzili: «Buyuk Turon»
ko'chasi, 41-uy

Bosishga topshirish
vaqti — 21.00.
Topshirildi — 22.40
Yil axboroti — 21.00